

*Oana-Mari Solomon • Cristina Rizea
Daniela Stoicescu*

Educație plastică

Manual pentru clasa a VI-a

Acest manual școlar este proprietatea Ministerului Educației Naționale.
Acest manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară
aprobată prin OM nr. 3393 din 28.02.2017.

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

*Oana-Mari Solomon • Cristina Rizea
Daniela Stoicescu*

Educație plastică

Manual pentru clasa a VI-a

Manualul școlar a fost aprobat prin ordinul ministrului educației naționale nr. 4765/13.08.2019

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând cu anul școlar 2019–2020.

Inspectoratul școlar .....

Școala/Colegiul/Liceul .....

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

* Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Educație plastică. Manual pentru clasa a VI-a

Oana-Mari Solomon, Cristina Rizea, Daniela Stoicescu

Referenți științifici: lect. univ. dr. George Moscal, Facultatea de Arte Plastice, Universitatea Națională de Arte, București
prof. Vlad-Dan Perianu, Liceul de Arte Plastice „Nicolae Tonitza”, București

Copyright © 2019 Grup Media Litera

Toate drepturile rezervate

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Gabriela Niță

Corector: Georgiana Enache

Credite foto: Dreamstime, Shutterstock

Copertă: Vlad Panfilov

Tehnoredactare și prepress: Ana Vârtosu,
Olimpia Bolozan

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SOLOMON, OANA-MARI

Educație plastică: Manual pentru clasa a VI-a/
Oana-Mari Solomon, Cristina Rizea,
Daniela Stoicescu, ... – București: Litera, 2019

ISBN 978-606-33-3990-5

I. Rizea, Cristina

II. Stoicescu, Daniela

37

Cuprins

Structura acestui manual	4
Introducere	6
I. Lumea păsărilor (Recapitulare)	7
Lecția 1. Arte plastice: ramuri, genuri, spațiul plastic	8
Lecția 2. Instrumente și materiale. Tehnici de lucru	11
Lecția 3. Culorile spectrului solar. Clasificarea culorilor: primare, binare de gradul I și II	14
Lecția 4. Clasificarea culorilor: culori complementare, culori calde și reci. Nonculori	16
5. Evaluare	18
II. Legături invizibile	19
Lecția 1. Operarea cu valoarea ca element de limbaj în spațiul plastic	20
Lecția 2. Contrastele cromatice ca mijloace de expresie plastică	22
Lecția 3. Contrastul valoric ca mijloc de expresie plastică	24
Lecția 4. Game cromatice	26
Lecția 5. Acorduri cromatice. Dominanta cromatică	27
6. Recapitulare și evaluare	28
III. Călătorii	29
Lecția 1. Tehnici grafice. Valorația prin linie și suprafață în creion și cărbune	30
Lecția 2. Tratarea picturală	32
Lecția 3. Tratarea decorativă	34
4. Recapitulare și evaluare	36
IV. Arta populară	37
Lecția 1. Natura ca sursă de inspirație. Schițe, crochiuri etc.	38
Lecția 2. Forme naturale. Forme plastice, plane, spațiale	40
Lecția 3. Compoziția decorativă. Stilizarea și modulul	41
Lecția 4. Ritmul în compoziția decorativă	43
Lecția 5. Ritmul în compoziția plastică	44
6. Recapitulare și evaluare	46
V. Pagini din istoria artei europene	47
Lecția 1. Antichitatea europeană	49
Lecția 2. Arta medievală	53
Lecția 3. Renașterea	56
3.1. Italia – Florența, Veneția	56
3.2. Țările de Jos, Germania, Anglia, Franța	58
Lecția 4. Barocul. Secolele XVII–XIX	59
4.1. Italia, Spania, Olanda	59
4.2. Secolele XVII–XIX (clasicism, rococo, neoclasicism, romantism, realism). Franța, Germania, Anglia, Italia	62
Lecția 5. Secolele XIX–XX (-ismele). Franța–Paris	64
6. Recapitulare și evaluare	68
VI. La pas prin Muzeul de Artă	69
Lecția 1. Expoziția	70
Lecția 2. Cum organizăm o expoziție	72
Lecția 3. Expresivități ale limbajului plastic	73
4. Recapitulare și evaluare	75
Recapitulare finală	76
Dicționar la purtător	79

Structura acestui manual

un citat înțelept, care să te inspire

numărul și titlul unității tematice

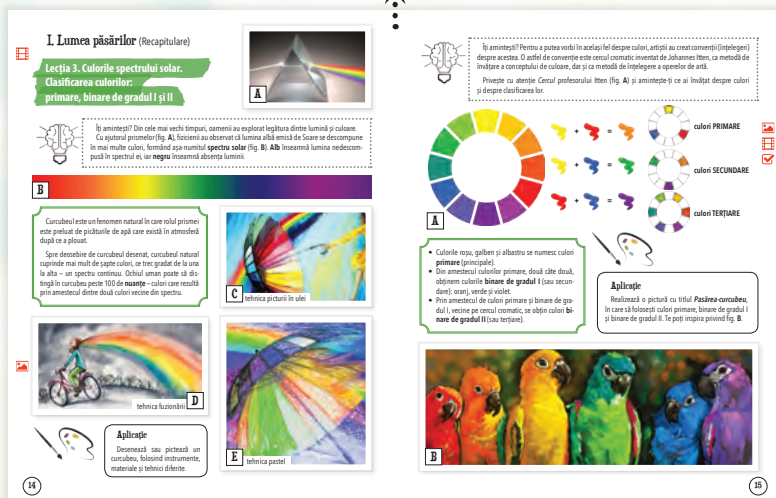
competențe

titlurile lecțiilor

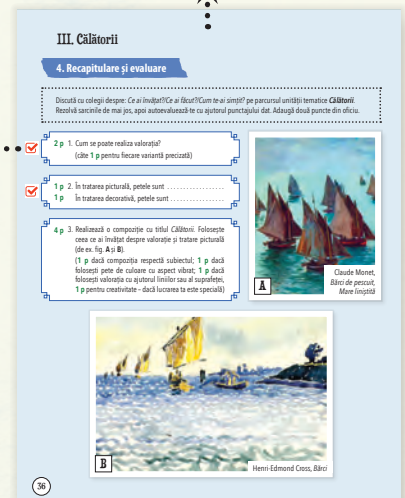
imagini reprezentative pentru unitatea tematică respectivă

exemplu de pagini care conțin o lecție

pagină de recapitulare și evaluare

Activități multimediale interactive de învățare

Competențe generale și specifice, conform programei școlare pentru disciplina *Educație plastică pentru clasele a V-a - a VIII-a*, aprobată prin ordinul Ministerului Educației Naționale nr. 3393/2017:

1. Receptarea cu sensibilitate și spirit critic a mesajelor artistic-vizuale în scopul formării culturii artistice de bază.
  - 1.1. Decodificarea mesajelor transmise prin limbaj artistic în cazul artelor tridimensionale.
  - 1.2. Corelarea mesajului artistic al unei lucrări de artă cu mijloacele de expresie.
  - 1.3. Recunoașterea diferitelor forme de comunicare artistică, plastică și decorativă în timp și spațiu.
2. Utilizarea de instrumente și tehnici variate specifice artelor vizuale plastice și decorative.
  - 2.1. Utilizarea în contexte variate a instrumentelor corespunzătoare diverselor tehnici.
  - 2.2. Adecvarea limbajului plastic folosit la comunicarea mesajului intenționat.
3. Exprimarea ideilor, sentimentelor și a mesajelor prin utilizarea limbajului artistic-visual în contexte variate.
  - 3.1. Valorizarea propriilor idei și a sentimentelor exprimate prin limbaj plastic în cadrul unor compoziții proprii.
  - 3.2. Realizarea de produse artistice creative, originale și funcționale, în cadrul unor evenimente culturale școlare.

Simboluri și casete

Lecția 1. Titlul lecției

Benzile conțin titlurile lecțiilor, precum și pe cele ale paginilor de *Recapitulare și evaluare*.

Casetele cu margine punctată, însoțite de simbolul *becului gânditor*, fac trimitere la observarea cu atenție a realității din jurul tău. În același timp, sunt un prilej de reflecție. Vei descoperi că, atunci când îți pui întrebări, înveți de drag, cu mai multă ușurință.

În chenarele de acest tip (cu colțuri rotunjite către interior), care au culori diferite în fiecare unitate, vei găsi informații noi, prezentate într-un limbaj specific disciplinei *Educație plastică*.

Aplicații

În chenarele cu margine neagră și colțuri rotunjite, însoțite de simbolul cu pensulă și paletă de culori, vei găsi sugestii de aplicații, adică activități prin care poți pune în practică ceea ce ai învățat.

1 p

Casetele cu colțuri răsucite se regăsesc pe paginile de *Recapitulare și evaluare*. Sunt însoțite de diferite sarcini de lucru și de punctaj, cu ajutorul căruia te poți autoevalua.

FEREASTRĂ SPRE TRECUT

Paginile cu rubrica *Fereastră spre trecut* sunt speciale.

Acolo vei regăsi informații prezentate sintetic despre modul în care a evoluat arta de-a lungul timpului, în Europa și alte părți ale lumii. Este modalitatea prin care îți propunem să faci punți de legătură cu tot ceea ce înveți și la alte discipline: *Istorie, Geografie, Limbă și literatură română, Consiliere și dezvoltare personală* etc.

Abrevieri folosite:

R = roșu; **G** = galben; **A** = albastru;
Ve = verde; **Vi** = violet; **O** = oranj.

Varianta digitală

Forma electronică a manualului școlar are un conținut similar celei tipărite și cuprinde, în plus, o serie de activități multimedia interactive de învățare: statice, animate, interactive.

AMII static

AMII animat

AMII interactiv

Introducere

Draga noastră elevă/Dragul nostru elev,

Bine ai venit în clasa a VI-a,

- un an școlar cu noi provocări,
- un an școlar cu întrebări și răspunsuri,
- un an în care vei descoperi de ce se spune că „arta deschide zborul spre cer” (Michelangelo).

Activitățile de învățare propuse în manualul de *Educație plastică* îți vor da prilejul:

- să reflectezi și să-ți modelezi atitudinea, observând cu atenție ceea ce se întâmplă în jurul tău;
- să afli informații noi despre specificul disciplinei;
- să aplici noi cunoștințe și să exersezi noi deprinderi în situații diverse, comunicând gânduri, emoții, sentimente prin intermediul formelor și al culorilor;
- să-ți faci o imagine completă asupra lucrurilor învățate, făcând legături cu ceea ce înveți la celelalte discipline.

Afli la pagina 5 cum vei recunoaște în manual aceste tipuri de activități.

Încearcă să privești paginile de *Recapitulare și evaluare* ca pe un prilej de confirmare a pașilor pe care i-ai făcut pe drumul cunoașterii prin artă și bucură-te de ceea ce ai învățat! Poți să te autoevaluezi cu ajutorul punctajelor orientative de la sfârșitul unităților.

Îți dorim să ai experiențe frumoase!

„Nu am vrut să
sculptez pasărea,
am vrut
să sculptez
zborul.”
Constantin
Brâncuși

I

Lumea păsărilor

Recapitulare

Competențe
specifice:
2.1; 3.1;
3.2.

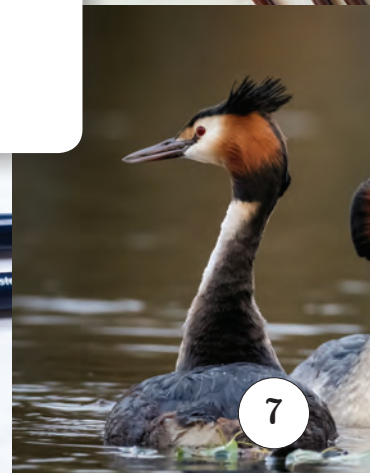
1. Arte plastice: ramuri, genuri, spațiul plastic

2. Instrumente și materiale. Tehnici de lucru

3. Culoarele spectrului solar. Clasificarea
culorilor: primare, binare de gradul I și II

4. Clasificarea culorilor: culori complementare,
culori calde și reci. Nonculori

5. Evaluare

I. Lumea păsărilor (Recapitulare)

Lecția 1. Arte plastice: ramuri, genuri, spațiul plastic

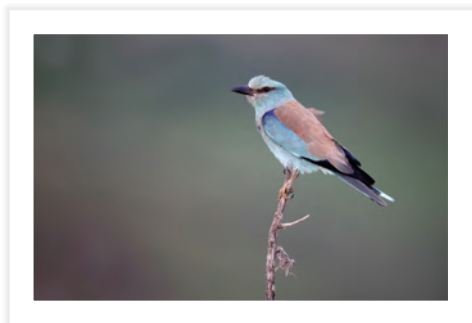
Oamenii din toate timpurile au fost fascinați de păsări – în special de cele aflate în zbor. Forma și mărimea aripilor, a ciocului, culorile uluitoare ale penelor sunt subiecte de studiu atât pentru oameni de știință, cât și pentru artiști. Cei din urmă ne comunică felul în care văd, aud, simt realitatea folosind cuvinte (în literatură), sunete (în muzică), imagini (în arte vizuale) etc.

Privește cu atenție imaginile de mai jos și spune ce asemănări și ce deosebiri observi.

Îți amintești? Creațiile din imaginile **A**, **B** și **C** pot fi incluse sub umbrela **artelor vizuale**, în categoria **arte plastice** (sau arte frumoase) și reprezintă înfățișări artistice ale lumii realizate prin: **pictură** (fig. **A**), **grafică** (fig. **B**) și **sculptură** (fig. **C**). Acestea sunt cele mai vechi **ramuri ale artelor plastice**.

Spațiul artistic în care creatorul reprezintă felul său de a privi și înțelege lumea se numește **spațiu plastic**. De exemplu, atunci când un desenator lasă urme cu creionul pe o foaie de desen, aceasta devine un spațiu plastic.

Aplicație

Ascultă cu atenție păsările din jurul tău; privește fotografii cu acestea; citește legende despre păsări. Pictează, desenează sau sculptează ceea ce te-a inspirat.

În clasa a V-a ai aflat că, de-a lungul timpului, s-au făcut numeroase clasificări ale artelor plastice, care diferă în funcție de criteriile propuse: specificul tehnicii, materialul de bază utilizat, subiectele reprezentate etc. Privește galeria de la paginile 9 și 10 și amintește-ți genurile ramurilor artelor plastice.

Arte plastice – Galerie

Ramura: Pictură

Pictura este o ramură a artelor plastice care reprezintă o posibilă realitate în imagini artistice create cu ajutorul colorilor de ulei și al colorilor de apă: tempera, guașe, acril, aplicate pe suprafețe de pânză, hârtie, lemn, sticlă etc.

Genul: **Peisaj**

Genul: **Pictură abstractă**

Genul: **Natură statică** (natură moartă)

Rembrandt van Rijn,
Doamnă cu evantai din pană de struț

Genul: **Portret**

I. Lumea păsărilor (Recapitulare)

Ramura: Grafică

Grafica (desenul) este ramura artelor plastice în care se reprezintă un obiect, o figură sau un peisaj prin linii, puncte, forme. Desenul poate fi monocrom (o singură culoare) sau colorat – în creion, cărbune, peniță, creioane colorate, pastel etc.

Genul: **Grafică de șevalet**

Genul: **Grafică de carte**

Ramura: Sculptură

Sculptura este ramura artelor plastice care se realizează prin: cioplire (dăltuire) a granitului, a marmurei etc., prin modelaj sau prin turnare în metale sau în aliaje metalice.

Genul: **Basorelief**
– forme în relief care se desprind puțin față de suprafața plată de fundal

Genul: **Altorelief**
– forme în relief care se desprind mult față de suprafața plată de fundal

Genul: **Ronde-bosse**
– formă care poate fi văzută de jur împrejur

Lecția 2. Instrumente și materiale. Tehnici de lucru

În clasa a V-a ai aflat că multe dintre instrumentele și materialele folosite în trecut în artele plastice mai pot fi văzute doar la muzeu. Amintește-ți câteva exemple (fig. A și B).

pietre și bucăți de os

tablă de ceară și *stylus* (vergea de plumb folosită ca instrument de scris pe vremea romanilor)

pensule, acuarele, creioane, gumă de șters, creioane colorate, foarfecă, lipici, tuș, cretă colorată, plastilină, cartoane colorate

șevalet, hârtie, pânză

linere colorate

Aplicații

1. Trasează linii subțiri și linii groase, modulate, hașuri, linii punctate, linii curbe, frânte etc., folosind creioane, tuș, pensule și acuarele/tempera, cărbune de desen sau materiale din natură înmuiate în culoare – pietre, crengi uscate etc.

2. Realizează un desen liber cu titlul **Zbor**, folosind instrumentele preferate sau pe cele pe care le ai la îndemână.

I. Lumea păsărilor (Recapitulare)

Amintește-ți tehnici de lucru folosite în artele plastice.

Tehnica desenului cu creion, creioane colorate, creioane cerate, cărbune

Tehnica picturii în tempera și în guașe

Culorile tempera sau guașe se diluează cu apă și se usucă rapid. Ele se aplică în straturi subțiri, semi-transparente sau opace.

Tehnica acuarelei, fuzionarea

Acuarela se fluidizează cu apă. Lichidul colorat se întinde cu pensula pe suprafețe umede sau uscate. Pe suprafața umedă, culorile fuzionează (se întrepătrund) cu ușurință și astfel se obțin amestecuri de culoare transparente și luminoase.

Tehnica modelajului

Modelajul se poate realiza cu lut (argilă), plastilină sau pastă de modelaj.

Aplicații

Află mai multe informații despre păsări accesând site-ul Societății Ornitologice Române, www.sor.ro.

Desenează, pictează sau modelează păsările care îți plac. Folosește, la alegere, două dintre tehnicile pe care le-ai învățat până acum la educație plastică.

Tehnica colajului și a decolajului

Colajul este un procedeu care constă în compunerea unui tablou prin lipirea unor materiale diferite (hârtie, textile, plastic, metal etc.) tăiate sau rupte.

Decolajul constă în ruperea parțială a unor materiale lipite în prealabil pe un suport de hârtie, pânză, lemn, carton etc.

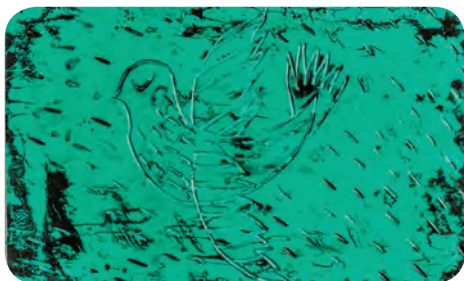
Tehnica frotajului

Este tehnica imprimării după suprafețele unor structuri din natură. Se alege o structură denivelată, de exemplu, o pană. Peste ea se așază coala de hârtie. Cu ajutorul unui creion negru moale sau al creioanelor colorate (cerate) așezate pe lat, se hașurează ușor, depășind conturul elementului aflat sub foaie.

Tehnica linogravurii

Se folosește ca suport de lucru o suprafață de lino-leum. Pe ea se schițează desenul dorit, cu creionul sau cu pixul. Cu o dălțiță specială, se înlătură suprafețele aflate de jur împrejurul desenului care nu dorim să se imprime (scobirea nu se face foarte adânc). Peste lino-leumul gravat se pune un strat subțire de cerneală tipografică (sau tempera), apoi se presează deasupra hârtia, pe care se va imprima conturul desenului.

Tehnica ștampilării, a amprentării

Ștampilele se pot realiza din materiale diferite: plastilină, gumă de șters, plută etc. Se gravează desenul pe suprafața materialului respectiv.

Tehnica amprentării se referă la imprimarea unor structuri: pene, fructe, legume, flori, frunze, capace, tuburi de carton etc. Suprafața acestora se acoperă cu tempera și apoi se presează pe foaia de desen. Tehnica amprentării poate fi folosită și la modelaj.

Aplicație

Folosește tehnicile de mai sus în realizarea unor lucrări cu titlul **Cuib de păsări** sau **Pene**.

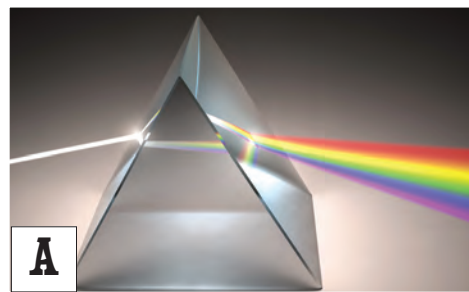
I. Lumea păsărilor (Recapitulare)

Lecția 3. Culoarele spectrului solar.

Clasificarea culorilor:

primare, binare de gradul I și II

A

Îți amintești? Din cele mai vechi timpuri, oamenii au explorat legătura dintre lumină și culoare. Cu ajutorul prismelor (fig. A), fizicienii au observat că lumina albă emisă de Soare se descompune în mai multe culori, formând așa-numitul **spectru solar** (fig. B). **Alb** înseamnă lumina nedescompusă în spectrul ei, iar **negru** înseamnă absența luminii.

B

Curcubeul este un fenomen natural în care rolul prisme este preluat de picăturile de apă care există în atmosferă după ce a plouat.

Spre deosebire de curcubeul desenat, curcubeul natural cuprinde mai mult de șapte culori, ce trec gradat de la una la alta – un spectru continuu. Ochiul uman poate să distingă în curcubeu peste 100 de **nuanțe** – culori care rezultă prin amestecul dintre două culori vecine din spectru.

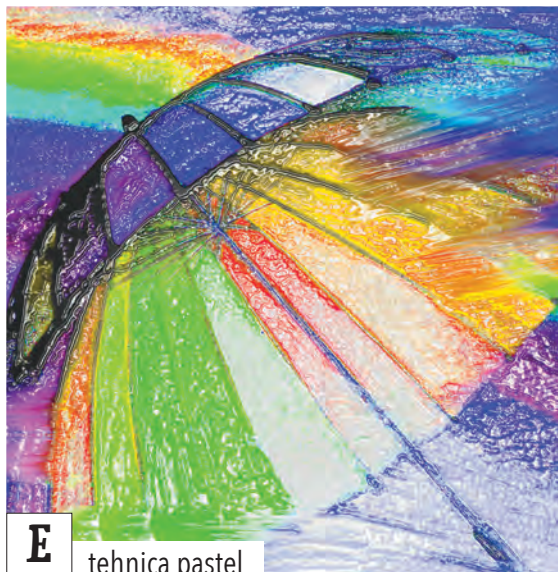
C

tehnica picturii în ulei

D

tehnica fuzionării

E

tehnica pastel

Aplicație

Desenează sau pictează un curcubeu, folosind instrumente, materiale și tehnici diferite ca în fig. C, D și E.

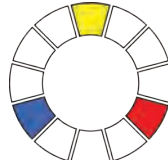
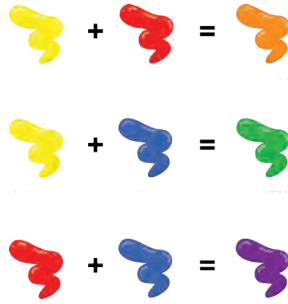

Îți amintești? Pentru a putea vorbi în același fel despre culori, artiștii au creat convenții (înțelegeri) despre acestea. O astfel de convenție este cercul cromatic inventat de Johannes Itten, ca metodă de învățare a conceptului de culoare, dar și ca metodă de înțelegere a operelor de artă.

Privește cu atenție *Cercul profesorului Itten* (fig. F) și amintește-ți ce ai învățat despre culori și despre clasificarea lor.

culori PRIMARE

culori SECUNDARE

culori TERȚIARE

F

- Culorile roșu, galben și albastru se numesc culori **primare** (principale).
- Din amestecul culorilor primare, două câte două, obținem culorile **binare de gradul I** (sau secundare): oranj, verde și violet.
- Prin amestecul de culori primare și binare de gradul I, vecine pe cercul cromatic, se obțin culori **binare de gradul II** (sau terțiare).

Aplicație

Realizează o pictură cu titlul *Pasărea-curbueu*, în care să folosești culori primare, binare de gradul I și binare de gradul II. Te poți inspira privind fig. G.

G

I. Lumea păsărilor (Recapitulare)

Lecția 4. Clasificarea culorilor: culori complementare, culori calde și reci. Nonculori

Pe cercul cromatic se poate observa că fiecărei culori primare îi corespunde, în partea opusă, o culoare binară. Aceste perechi se numesc **culori complementare** (fig. A): R cu Ve, G cu Vi, A cu O.

A

Culori calde și amestecuri

B

Culori reci și amestecuri

C

Alb și negru sunt nonculori (fig. D).

Nonculori

D

În funcție de senzațiile pe care ni le transmit, culorile pot fi calde (fig. B) sau reci (fig. C).

Culorile reci sunt: albastru, verde și violet. Albastru pur este culoarea cea mai rece, deoarece celelalte culori reci au în amestec și culori calde:

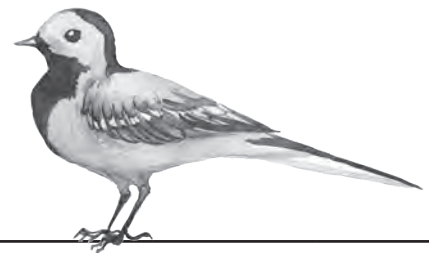
$$Ve = A + G; Vi = A + R.$$

Culorile reci dau senzația de depărtare în spațiu.

Culorile calde sunt: roșu, galben și oranj. Cea mai caldă culoare este oranj, deoarece rezultă din amestecul a două culori calde:

$$O = R + G.$$

Culorile calde dau impresia de apropiere în spațiu.

Aplicație

Realizează amestecuri ale culorilor pentru obținerea culorilor binare de gradul I și binare de gradul II.

Leonardo da Vinci
(1452–1519)

Leonardo – Omul

- A trăit 67 de ani, între 1452 și 1519.
- S-a născut la Vinci, lângă Florența, în Italia (fig. A).
- A fost pictor, sculptor, inventator, om de știință, arhitect.

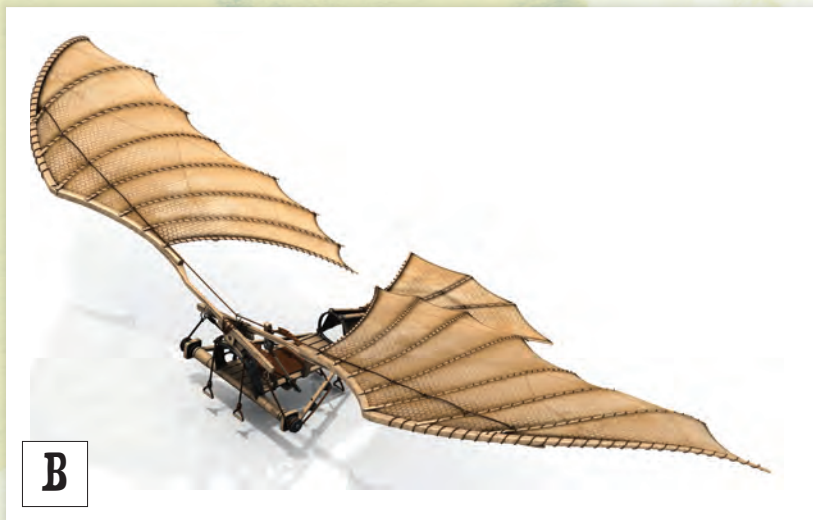

A

Leonardo – Inventatorul

Leonardo a fost interesat de zbor. Folosind observațiile asupra păsărilor, Leonardo a desenat o mașinărie de zbor din lemn și pânză, care ar fi trebuit să zboare folosind musculatura omului (ornitopter – fig. B).

Alte lucruri inventate: costum pentru scufundări, instrumente muzicale, puzzle-uri matematice etc.

B

Aplicații

1. Joacă-te și pictează-ți propria **Pasăre-avion**, folosind tot ce ai învățat despre culori.
2. Află mai multe despre **Leonardo – Pictorul**. Scrie pe o fișă cele mai interesante informații și prezintă-le colegilor.
3. Citește legenda **Dedal și Icar** și desenează o scenă care te-a impresionat.

I. Lumea păsărilor (Recapitulare)

5. Evaluare

Pe parcursul acestei unități tematice ai recapitulat multe dintre lucrurile învățate în clasa a V-a la Educație plastică. Evaluează-te cu ajutorul punctajului dat. Adaugă două puncte din oficiu.

1 p 1. Care sunt ramurile artelor plastice?

1 p 2. Culorile primare sunt:

- a. roșu, oranj, verde
- b. roșu, galben, albastru
- c. roșu, galben, oranj

1 p 3. Cum se obțin culorile binare de gradul I?

1 p 4. Marchează cu adevărat (A) sau fals (F).

Culorile complementare sunt:

- a. R și G; Ve și A; O și Vi
- b. R și O; Ve și Vi; A și G
- c. R și Ve; G și Vi; A și O

4 p 5. Citește rezumatul basmului **Pasărea măiastră** din care s-a inspirat Constantin Brâncuși atunci când a sculptat *păsări*. Desenează sau pictează un fragment folosind, la alegere, culori calde sau reci; o pereche de culori complementare.

„Se spune că a fost odată ca niciodată un împărat care avea în grădină un măr cu mere de aur. Din păcate, nu gustase niciodată din minunatele mere pentru că, de îndată ce se coceau, dispăreau. Fiul cel mare și cel mijlociu au stat de veghe ca să prindă hoțul, dar au adormit. Fiul cel mic a fost cel norocos. În timp ce stătea la pândă, a văzut o pasăre mare, cu pene de aur, ce mânca merele. În încercarea de a o prinde, el reuși doar să-i smulgă una dintre pene.

Când văzu pana de aur, împăratul le ceru fiilor să găsească pasărea. Pleară primii doi frați și nu se mai întoarseră. Veni și rândul mezinului, care, după numeroase provocări, cu ajutorul unei vulpi misterioase, găsi pasărea într-un palat, într-o colivie de aur. Ispitit de frumusețea coliviei, feciorul încercă să o ia împreună cu pasărea, dar trezi paznicii. Aceștia îl duseră la împăratul lor, care îi promise că îi va da pasărea dacă îi aduce în schimb calul de aur.

Tânărul acceptă târgul și prinse calul. Stăpânul calului de aur acceptă să îi dea calul dacă îi aduce o preafrumoasă prințesă dintr-o altă împărăție.

Cu ajutorul vulpii, învingând multe greutăți, prințul se întoarse acasă și cu pasărea, și cu calul, și cu prințesa, cu care se însură și domni în pace peste împărăția pe care i-o dăruie tatăl său.”

„Fieele invizibile
sunt cele mai
puternice
legături.”
Friedrich
Nietzsche

II

Legături invizibile

1. Operarea cu valoarea ca element
de limbaj în spațiul plastic.
Pata valorată. Linia valorată

2. Contrastele cromatice ca mijloace de expresie plastică

3. Contrastul valoric ca mijloc de expresie plastică

4. Game cromatice

5. Acorduri cromatice. Dominanta cromatică

6. Recapitulare și evaluare

Competențe
specifice:
1.2; 2.1;
2.2; 3.1.

II. Legături invizibile

Lecția 1. Operarea cu valoarea ca element de limbaj în spațiul plastic

Pata valorată

Privește copacii din jurul tău. Câte tipuri de verde observi? Privește cu atenție cerul și apa unui lac, în diferite momente ale zilei. Cum se schimbă culorile? Ce simți privind toată această desfășurare de frumos? Artiștii au încercat să surprindă în operele lor legăturile invizibile pe care le avem cu natura, cu ajutorul elementelor de limbaj plastic.

A

Paul Cézanne, *Peisaj din Île-de-France*

Observă petele de culoare așezate pe suport cu pensula, în peisajul realizat de Paul Cézanne (fig. **A**). Ele nu sunt uniforme, plate. Poți distinge cu ușurință mai multe feluri de verde și de albastru. În acest caz vorbim despre valoare, ca element de limbaj plastic. **Petele valorate** au fost obținute prin amestecul culorilor verde și albastru cu alb și negru.

Amestecând, de exemplu, albastru cu alb și cu negru, îi vom schimba valoarea. Din amestecul realizat gradat rezultă o scară valorică (fig. **B**).

alb ← $A + alb$ ..... A ..... $A + negru$ → negru

B

Aplicații

1. Realizează scara valorică a unei culori la alegere, prin deschidere cu alb și închidere cu negru.
2. Realizează o compoziție cu un subiect la alegere, în care să folosești pete valorate.

Linia valorată

Subțiri sau groase, apăsate sau fine, întrerupte sau continue, liniile, doar prin contur, pot comunica: aproape, departe, greu sau ușor, lumina și umbra (fig. A). Acestea sunt **liniile modelate** și sunt specifice desenului.

Prin trasarea paralelă sau intersectată a liniilor pe forma obiectelor (hașuri), se poate reda volumul acestora (fig. C). Liniile modelate, prin repetarea lor, devin **modul** și se numesc **linii modulate** și sunt specifice desenului pictural. Ele transmit calm sau agitație, siguranță sau nesiguranță, stabilitate sau instabilitate, emoții puternice (fig. B).

Asemenea petelor de culoare, și **liniile valorate** amplifică **expresivitatea** operelor de artă (în grafică, pictură), accentuând mesajul plastic. Uneori, liniile modulate sunt atât de intense și de groase, încât, pe anumite zone, au aspect de pete valorice.

A

Hokusai, *Egreti*

B

Femeie surprinsă,
portret în cărbune

C

Aplicație

Realizează o compoziție cu un subiect la alegere, în care să folosești linii valorate.

II. Legături invizibile

Lecția 2. Contrastele cromatice ca mijloace de expresie plastică

De ce oare a spus Johannes Itten că teoria despre contrastele cromatice stă la baza studiului artelor plastice? Descoperă răspunsul analizând informațiile și aplicațiile de mai jos.

Sunt șapte contraste cromatice: contrastul culorilor în sine, contrastul cald-rece, contrastul clar-obscur, contrastul culorilor complementare, contrastul simultan și succesiv, contrastul de calitate și contrastul de cantitate. Într-o operă de artă pot apărea simultan mai multe contraste.

A Piet Mondrian,
*Compoziție cu negru,
albastru, roșu, galben și gri*

B Martiros Sarian, *Peisaj montan*

C Jan Vermeer,
Fata cu cerchel de perla

1. Contrastul culorilor în sine (fig. A) se obține prin alăturarea culorilor pure. De exemplu, alăturând mici pete sau puncte de galben unor pete sau puncte de albastru, ochiul va percepe culoarea verde.

Alăturarea nonculorilor (alb și negru) amplifică expresivitatea contrastului în sine.

2. Contrastul cald-rece (fig. B) se construiește intenționat, alăturând suprafețe reci (în tonalități apropiate) unor suprafețe calde sau invers. O culoare poate fi încălzită sau răcită și prin amestec. Dacă în amestec domină culoarea caldă, culoarea se încălzește; dacă domină culoarea rece, se răcește.

3. Contrastul clarobscur (fig. C) deschis-închis se obține prin alăturarea unor culori cu valori tonale diferite (perspectivă tonală). Contrastul dintre lumină și umbră are efectul de construire a formelor și redare a volumelor.

4. **Contrastul complementarelor** (fig. D). Există trei perechi de complementare: **R-Ve**, **A-O**, **G-Vi**. Alăturate, complementarele se pun în valoare reciproc. Se recomandă ca una dintre cele două culori să domine.

5. **Contrastul simultan și succesiv** (fig. E). Este un efect optic provocat de o culoare intensă (pură) asupra unei pete de gri acromatic, de aceeași luminozitate, pe care o nuanțează în culoarea complementară. Se înrudește cu contrastul complementar, doar că aici complementara nu apare: cea prezentă își pretinde și își produce singură complementara.

6. **Contrastul de calitate** (fig. F). Se produce între nuanțele și variantele (tentele) rupte ale unei culori și puritatea acelei culori. Variante (tente) rupte = culoarea pură alterată cromatic sau/și valoric. Este considerată a fi cel mai pictural contrast.

7. **Contrastul de cantitate** (fig. G) constă în raportul de întindere dintre suprafețele de culoare și în puterea lor de strălucire. Pentru echilibru, culorile calde vor ocupa o suprafață mai mare decât complementarele lor reci.

G

Vincent van Gogh, *Recolta*

Aplicație

Realizează o compoziție cu un subiect la alegere, în care să folosești un tip de contrast cromatic.

D

Paul Cézanne,
Muntele Sainte-Victoire

E

James McNeill Whistler,
*Aranjament în roșu,
roz și purpuriu*

F

Franz Marc,
Animale într-un peisaj

II. Legături invizibile

Lecția 3. Contrastul valoric ca mijloc de expresie plastică

Dacă te uiți în jurul tău, vei vedea că obiectele (și nu numai) au o parte mai luminată și o parte mai umbră. Acest fenomen se observă în orice perioadă a zilei, dar și noaptea. Atunci când este foarte multă lumină, vei vedea mai clar diferența, adică vei vedea un **contrast** puternic între lumină și umbră.

Privește reproducerile de mai jos. Identifică zonele luminate și zonele umbrite.

a) Contrast de valoare în pictură

A

Portret în tuș

B

Rembrandt, *Portretul lui Rembrandt van Rijn*

C

Portret în acuarelă

Pentru a obține un **contrast de valoare în pictură**, se folosește aceeași culoare, care se aplică mai diluată sau deschisă cu alb – pentru lumină – și mai intensă sau închisă cu negru – pentru umbră (fig. **A, B, C**).

Se obține un contrast de valoare și atunci când se pune negru alături de gri, alb alături de negru sau când se aduc împreună negrul, griul și albul. Verdele-închis și verdele-deschis alăturate vor contrasta prin valoare, unul fiind de o intensitate mai scăzută decât celălalt (fig. **D**). Același lucru se poate spune despre toate culorile.

contrast de valoare

D

Ion Andreescu, *Femei în parc (detaliu)*

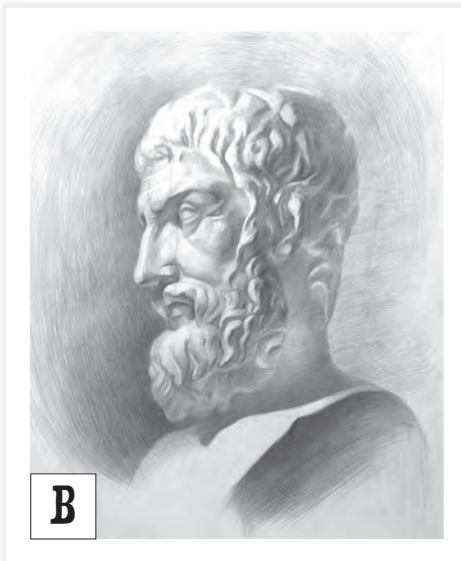

b) Contrast de valoare în desen

Privește cu atenție imaginile **A**, **B** și **C**. Una dintre ele este o fotografie a unei sculpturi.

Care dintre ele? Ce elemente te-au ajutat să recunoști sculptura?

În desen, pentru a reda o suprafață luminată, se folosesc linii foarte subțiri, uneori întrerupte, astfel încât forma să fie sugerată ochiului. Zona mai întunecată (de umbră) se sugerează cu ajutorul liniilor puternice, groase, apăsate, dispuse în hașuri foarte dese.

Atenție! În realitate, liniile nu există, pentru că obiectele nu sunt delimitate de linii. Oamenii au descoperit că, pentru a reda ceea ce văd, trebuie să deseneze contururi. Acestea pot fi realizate cu ajutorul liniilor groase, subțiri, curbe, în zigzag etc.

Aplicații

1. Desenează un personaj din cartea preferată (fig. **D**). Folosește ceea ce ai învățat despre contrastele valorice dintre lumină și umbră în desen.
2. Pictează un personaj din filmul preferat. Folosește ceea ce ai învățat despre contrastele valorice dintre lumină și umbră în pictură.

D Rembrandt van Rijn,
Cerșetor stând în picioare

II. Legături invizibile

Lecția 4. Game cromatice

Ai aflat că emoțiile pe care vrem să le transmitem prin picturi sunt strâns legate de alegerea culorilor. Ce culoare crezi că ar putea avea bucuria? Dar tristețea? Dar furia și frica?

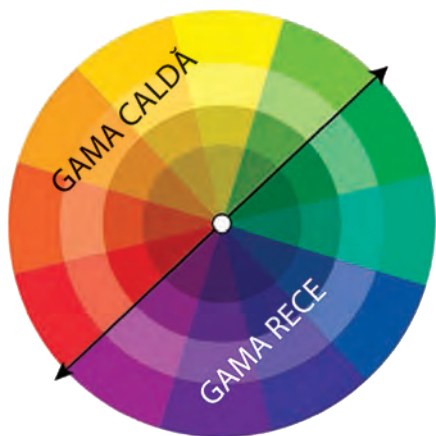
Privește fig. **A** și **B** și spune cum a redat Vincent van Gogh emoțiile legate de momente ale zilei sau cum a reprezentat anotimpurile. Ce simți privind aceste picturi?

A Vincent van Gogh, *Noapte înstelată*

B Vincent van Gogh, *Lan de grâu cu secerător*

În arta plastică, **gamă** înseamnă armonia și frumusețea combinațiilor cromatice înrudite sau aflate în coeziune într-un tablou.

Gamă caldă: atunci când dominantă este o culoare caldă (gamă majoră).
Gamă rece: atunci când dominantă este o culoare rece (gamă minoră).

Aplicații

Realizează două picturi cu subiect asemănător, prin care să transmiți sentimente sau emoții diferite. Folosește game cromatice calde și reci.

- *Toamnă ploioasă* și *Toamnă caldă*;
- *În parc, dimineața* și *În parc, seara*;
- *Orașul meu, dimineața* și *Orașul meu, seara*.

Lecția 5. Acorduri cromatice. Dominanta cromatică

Te-ai gândit vreodată la faptul că avem legături nu numai cu persoanele cu care interacționăm în fiecare zi, ci și cu tot ce ne înconjoară? Sunt legături vizibile și legături invizibile.

Cu ajutorul culorilor, putem să facem vizibile emoțiile și sentimentele care ne încearcă atunci când privim ceva, atunci când auzim, când atingem, când gustăm etc.

Privește amestecurile de culori din picturile de mai jos (fig. **A** și **B**). Ce mesaje crezi că transmite artistul?

A Claude Monet, *Impresie, răsărit de soare*

B Claude Monet, *Amurg la Veneția*

O culoare poate fi **dominantă** într-un tablou atunci când este folosită mai mult, pentru a atrage atenția. Celelalte culori puse alături de o dominantă trebuie să se afle în armonie cu aceasta, adică trebuie să existe un **acord cromatic**.

În exemplul din fig. **A**, Claude Monet a folosit perechea de culori complementare **A + O**. Se observă folosirea în cantitate foarte mică a culorii pure și, în cantitate mult mai mare, a amestecurilor – nuanțe și griuri colorate. Același lucru se observă în exemplul din fig. **B**, doar că, de această dată, culoarea dominantă este caldă (oranj).

Ambele tablouri sunt unitare și expresive, pentru că există **acorduri cromatice**.

Aplicație

Realizează o compoziție prin care să transmiți o emoție, la alegere. Folosește o culoare dominantă, nuanțe și griuri.

II. Legături invizibile

6. Recapitulare și evaluare

Recapitulează ce ai învățat în unitatea tematică *Legături invizibile*. Evaluează-te cu ajutorul punctajului dat, la care vei adăuga două puncte din oficiu.

1. Privește cu atenție *Peisajul* lui Vincent van Gogh și spune:

- 0,5 p a. ce elemente de limbaj plastic au fost folosite;
0,5 p b. ce mesaj transmite lucrarea.

2. Transcrie tabelul pe o coală albă sau în caiet, completând în coloana din dreapta lucruri pe care le-ai învățat despre fiecare contrast cromatic.

0,5 p	Contrastul culturilor în sine	
0,5 p	Contrastul cald-rece	
0,5 p	Contrastul clar-obscur	
0,5 p	Contrastul comple- mentarelor	
0,5 p	Contrastul simultan și succesiv	
0,5 p	Contrastul de calitate	
0,5 p	Contrastul de cantitate	

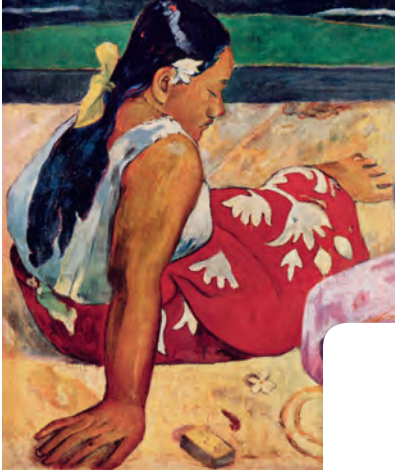
Vincent van Gogh, *Peisaj*

1 p 3. Ce înțelegi prin dominantă cromatică?

4. Realizează o compoziție cu subiect la alegere, în care să folosești o gamă cromatică rece sau caldă și mai multe tipuri de contrast.

2,5 p (1 p - gama, 1 p - contrastul,
0,5 p - originalitate)

„Adevăratele
descoperiri nu
constau în căutarea
unor peisaje noi,
ci în stăpânirea
unor noi feluri
de a privi.”
Marcel Proust

III

Călătorii

1. Tehnici grafice. Valorația prin linie
și suprafață în creion și cărbune

2. Tratarea picturală

3. Tratarea decorativă

4. Recapitulare și evaluare

Competențe
specifice:
1.3; 2.1;
2.2; 3.1.

III. Călătorii

Lecția 1. Tehnici grafice. Valorația prin linie și suprafață în creion și cărbune

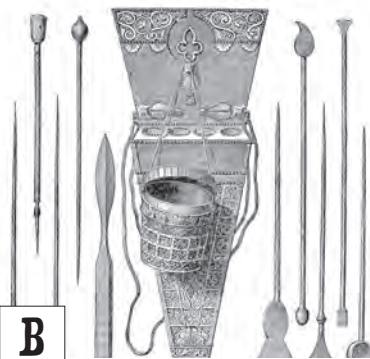
Din cele mai vechi timpuri, oamenii au fost preocupați să noteze anumite informații despre viața de zi cu zi, despre ceea ce îi înconjură, despre călătoriile pe care le făceau, pentru a putea păstra în amintire ceea ce vedeau.

Poeta greacă Sappho

A

B

Set roman cu recipient pentru cerneală și instrumente de scris de diferite forme

Popoarele antice au utilizat diferite instrumente de scris: tulpini de bambus, de stuf, os etc. Primul instrument de scris a apărut în Imperiul Roman. Era o vergea metalică, din plumb, numită *stylus* (fig. **A** și **B**), cu care se scria sau se desena pe diferite suporturi: papirus, plăci din ceară, tăblițe din lut etc.

Creionul din zilele noastre a apărut târziu. După jumătatea sec. al XVI-lea d.Hr., a fost descoperit în Anglia un mare zăcământ de grafit. Oamenii și-au dat seama foarte repede de calitățile lui și de posibilitatea de a-l folosi ca instrument pentru scris și desenat și au început să-l prelucreze. De atunci, vergeaua din plumb a fost înlocuită cu mina de grafit, îmbrăcată în lemn, în plastic sau în metal.

Aplicație

Găsește cât mai multe informații despre creioane, altele decât cele de mai jos. Realizează o fișă cu ceea ce ți s-a părut cel mai interesant. Poți include fotografii. Pune fișa în mapa ta de lucru.

Minele de creion au durități diferite, de aceea sunt denumite folosind literele *H* (de la cuvântul englezesc *hard*, care înseamnă „tare”) și *B* (de la *black*, care înseamnă „negru”). Creioanele *H* sunt tari și lasă urmă gri, iar creioanele *B* sunt moi și lasă urmă neagră. Ele sunt numerotate de la 1 la 9, astfel: *9H* este mina cea mai tare, iar *9B* este mina cea mai moale.

Cărbunele pentru desen (fig. A) a fost utilizat din cele mai vechi timpuri, de când oamenii desenau pe pereții peșterilor.

Astăzi, există multe metode de fabricare a cărbunilor de desen, dar cea mai folosită este cea prin care bețe subțiri de tei, alun sau viță-de-vie sunt arse înăbușit, până când este obținută consistența dorită.

Cărbunele este mult mai moale decât creionul și, prin urmare, mai greu de folosit.

Pași pentru a face un desen în creion sau în cărbune:

1. Se conturează desenul cu ajutorul unui creion mai tare, de tip *HB*; se trasează linii subțiri, fine, uneori întrerupte, până când ideea ajunge la forma dorită.
2. După ce se stabilește forma finală, se identifică părțile luminate și întunecate; acestea se pun în valoare cu ajutorul creionelor de tip *B*; spunem că facem **valorația**, adică dăm volum formei pe care am desenat-o (o umplem, îi dăm consistență); valorația este haina pe care o îmbracă un desen sau o pictură; valorația este mai importantă la un desen decât la o pictură, deoarece ea compensează absența culorii.
3. Valorația se poate realiza:
  - cu ajutorul liniilor puse una lângă alta, mai rar sau mai des, numite hașuri; acestea pot fi oblice, verticale sau orizontale, paralele sau suprapuse (fig. B);
  - prin **suprafață**, ca element de limbaj plastic; în acest caz, spațiul plastic (fundalul) este bine gândit și i se acordă la fel de multă importanță precum celorlalte elemente - avem un tot unitar expresiv (fig. C).

B

Rembrandt van Rijn,
Autoportret

C

Vincent van Gogh,
Peisaj pe vreme de furtună

Aplicație

Realizează un desen al unui obiect; valorează-l, în așa fel încât să arăți care este partea luminată și care este cea umbrită. Poți să folosești creion negru, cărbune sau creioane colorate.

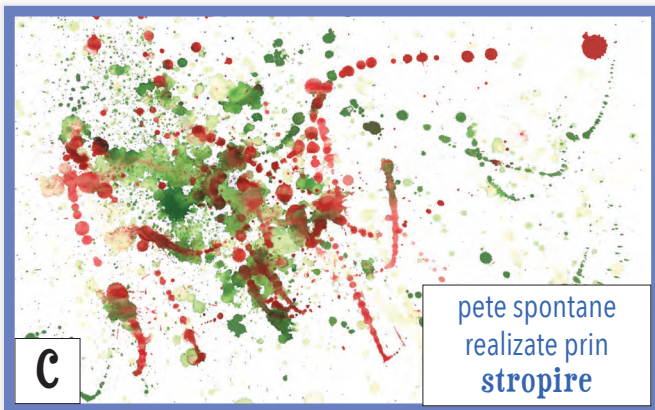
III. Călătorii

Lecția 2. Tratarea picturală

În viața de zi cu zi, când ai de-a face cu petele de orice fel (de cerneală, de ciocolată, de fructe etc.), nu te încercă neapărat emoții pozitive... Cu **petele de culoare** însă, lucrurile stau altfel.

Privește cu atenție petele din fig. **A, B, C, D**. Ce observi? Cu ce seamănă? Ce simți când le privești?

Pata picturală spontană este o pată obținută la întâmplare, prin diferite tehnici (fig. **A, B** și **C**). **Pata picturală elaborată** (fig. **D**) este realizată cu intenție, prin întindere neuniformă în spațiul plastic a amestecurilor de culori sau de nonculori, urmărind redarea unei idei, a unei anumite forme. Pentru a da mai mult sens petelor spontane, putem interveni și completa cu linii, puncte, forme sau alte pete.

Aplicație

Joacă-te cu pete picturale. Completează cu linii și puncte. Folosește instrumente diferite.

Se spune despre artiști că au un spirit liber și călătoresc în permanență, în căutarea frumosului. Chiar dacă vizitează aceleași locuri în lume, modul în care redau ceea ce văd este diferit, pentru că au stiluri personale și pentru că emoțiile pe care le simt sunt diferite.

Privește reproducerile de mai jos. În ambele este surprins un port și apar trei elemente pe aceeași pânză: pământul, apa și aerul. Cu toate acestea, interpretările sunt diferite.

Picturile sunt realizate în **culori de apă: guașe** (fig. **A**) și **acuarele** (fig. **B**). Alte culori de apă sunt **tempera** și culorile **acrilice**. Pictura în culori de apă are o simplitate și o sensibilitate aparte.

A Piet Mondrian,
*Vedere la râu,
cu o barcă*

B Paul Signac,
Bărci de pescuit

Atunci când doresc să obțină compoziții de mare rafinament artistic, pictorii folosesc **tratarea picturală** (fig. **C**). Tratarea picturală înseamnă:

- **modelarea culorii** – amestecul acesteia cu alb și cu negru;
- **modularea culorii** – crearea unor vibrații coloristice prin suprapunerea tușelor de culoare ce produc anumite senzații vizuale de percepere a volumului și a spațiului într-un tablou.

C Jacob van Ruisdael,
Moară de vânt cu turn în Olanda

Aplicație

Pictează o compoziție cu un subiect legat de călătoriile pe care le-ai făcut. Folosește modelarea sau modularea culorilor.

III. Călătorii

Lecția 3. Tratarea decorativă

Privește cu atenție fig. **A** și **B**. Ce asemănări și deosebiri observi?

A

Natură statică

B

Paul Cézanne, *Natură statică cu fructe*

Spre deosebire de **tratarea picturală**, în care petele de culoare au un aspect vibrat (culoarea este dispusă neuniform), în **tratarea decorativă** petele sunt plate și se obțin prin întinderea uniformă a culorii pe suprafețe delimitate de contururi precise. În acest fel, nu se sugerează nici volumul, nici apropierea sau depărtarea și nici mișcarea; în unele compoziții apare și negrul în stare pură (fig. **C** și **D**). Motivele plastice sunt interpretate prin geometrizare.

Tratarea decorativă se folosește nu numai în pictură, desen, sculptură, ci și în împodobirea obiectelor de uz casnic, a vestimentației, a accesoriilor etc.

C

Piet Mondrian,
Compoziția A

D

Joan Miró,
*Aripa
ciocârliei*

Aplicație

Realizează două compoziții plastice cu același subiect, în care să tratezi plastic și decorativ suprafețele.

FEREASTRĂ SPRE TRECUT

În deschiderea acestei unități tematice este scris următorul citat: „**Adevăratele descoperiri nu constau în căutarea unor peisaje noi, ci în stăpânirea unor noi feluri de a privi**”. Oare la ce s-a referit Marcel Proust când a spus acest lucru? Discută cu un coleg.

Călătoriile pe care le facem ne pot schimba viziunea asupra felului în care privim și înțelegem ceea ce ne înconjoară.

De exemplu, despre pictorul olandez Vincent van Gogh (1853–1890) se spune că a călătorit spre soare. Artistul a fost tot timpul în mișcare și acest lucru se vede în tablourile lui: a trecut de la tonurile închise și tăcute ale picturilor din Belgia (fig. A) către lumina și căldura din Arles. În epoca de maturitate a creației sale artistice, în Franța, a închiriat *casa galbenă*, unde a locuit temporar cu Gauguin și unde a pictat 300 de tablouri, printre care și celebra serie cu Floarea-soarelui (fig. B).

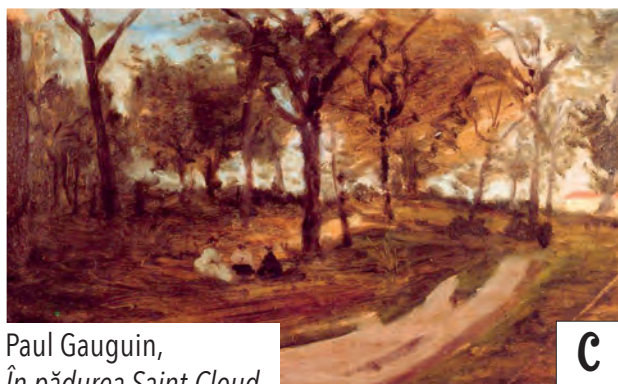
Un alt exemplu este pictorul francez Paul Gauguin (1848–1903), care și-a schimbat și paleta de culori, dar și subiectele compozițiilor, în urma călătoriilor din Franța (fig. C) în insula Tahiti (fig. D).

A

Vincent van Gogh,
Mâncătorii de cartofi

B

Vincent van Gogh,
Floarea-soarelui

Paul Gauguin,
În pădurea Saint-Cloud

C

Paul Gauguin,
Femei tahitiene pe plajă

D

Aplicație

Scrie o pagină de jurnal despre o călătorie pe care ai făcut-o sau pe care ți-ai dori să o faci. Structurează ideile în funcție de întrebările: Cine? Ce? Când? Unde? De ce? Susține sau completează textul scris cu un desen sau cu o pictură prin care să transmiți emoții și sentimente legate de călătoria respectivă.

III. Călătorii

4. Recapitulare și evaluare

Discută cu colegii despre: *Ce ai învățat?/Ce ai făcut?/Cum te-ai simțit?* pe parcursul unității tematice **Călătorii**. Rezolvă sarcinile de mai jos, apoi autoevaluează-te cu ajutorul punctajului dat. Adaugă două puncte din oficiu.

2 p 1. Cum se poate realiza valorăția?
(câte **1 p** pentru fiecare variantă precizată)

1 p 2. În tratarea picturală, petele sunt .....
1 p În tratarea decorativă, petele sunt .....

4 p 3. Realizează o compoziție cu titlul *Călătorii*. Folosește ceea ce ai învățat despre valorăție și tratare picturală (de exemplu fig. **A** și **B**).
(**1 p** dacă compoziția respectă subiectul; **1 p** dacă folosești pete de culoare cu aspect vibrat; **1 p** dacă folosești valorăția cu ajutorul liniilor sau al suprafeței, **1 p** pentru creativitate – dacă lucrarea ta este specială)

A

Claude Monet,
Bărci de pescuit,
Mare liniștită

B

Henri-Edmond Cross, *Bărci*

„Arta este
peste tot
în jurul nostru.”
Sol LeWitt

IV

Arta populară

1. Natura ca sursă de inspirație.
Schițe, crochiuri etc.

2. Forme naturale.
Forme plastice, plane, spațiale

3. Compoziția decorativă. Stilizarea și modulul

4. Ritmul în compoziția decorativă

5. Ritmul în compoziția plastică

6. Recapitulare și evaluare

Competențe
specifice:
1.1; 1.3;
3.1; 3.2.

IV. Arta populară

Lecția 1. Natura ca sursă de inspirație. Schițe, crochiuri etc.

- „Natura nu trebuie s-o imiți, nici să o copiezi, trebuie să lucrezi în felul ei... Cum se poate lucra în felul ei? Să știi să observi, asta-i cheia... Natura îți dă povețe, când te pricepi să observi. Noi, artiștii, privim cu ochiul, dar lucrăm cu sufletul” spunea pictorul Ștefan Luchian (fig. A).
- „Tabloul trebuie să fie o creație, nu o imitație”, spunea și Paul Gauguin.
- „Natura nu e decor, ci dimensiunea interioară a sufletului”, afirma Vincent van Gogh.

Iată, deci, un principiu pe care toți marii artiști plastici îl respectă: privesc natura ca pe-o sursă de inspirație și caută în ea soluții estetice sau puncte de plecare pentru creațiile artistice (fig. B).

A Ștefan Luchian,
Anemone

B Ion Andreescu,
Iarnă la Barbizon

Fiecare artist plastic (și nu numai) pleacă de la o idee din natură care îi place: o anumită combinație de forme, culori, o anumită expresivitate, emoții pe care le simte în procesul contemplării etc. Urmează un proces de studiu și (posibil) numeroase schițe.

Schița este un desen, o pictură, o sculptură, un plan arhitectural etc. în care autorul conturează în linii mari caracteristicile unui subiect care îl preocupă (și care servește la realizarea formei definitive). Uneori, este nevoie de foarte multe schițe până când se ajunge la exprimarea mesajului dorit (fig. C, D, E, F, G).

C

D

E

F

G

Un desen, pictură etc. făcută în câteva minute se numește **crochiu** (fig. H). În crochiu nu sunt luate în considerare detaliile, ci doar mișcarea și caracterul figurii, respectiv notele generale.

Aplicație

Observă fig. I și J. Desenează sau pictează un arbore, realizând la început una sau mai multe schițe (fig. K).

I

Vincent van Gogh,
Arbori (detaliu)

J

Camille Pissarro,
Peisaj (detaliu)

H

Vincent van Gogh,
Crochiu

K

IV. Arta populară

Lecția 2. Forme naturale. Forme plastice, plane, spațiale

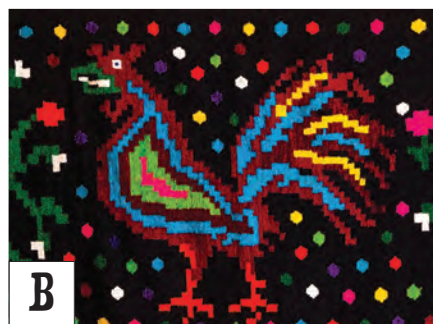
Privește în jurul tău. Ai în casa ta obiecte realizate prin meșteșuguri tradiționale? Iile, vasele de ceramică, mobilierul din lemn sculptat, covoarele țesute etc. reprezintă artă populară, moștenirea cea mai de preț a unui popor.

Fiecare popor are arta sa populară, care poate fi asemănată cu un dicționar – ea ne ajută să înțelegem specificul poporului respectiv: cine sunt oamenii, cum au fost de-a lungul timpului, ce simt, cum gândesc și ce fac în viața de zi cu zi. Cele mai multe dintre obiectele de artă sunt, în același timp, utile și frumoase, iar izvorul nesecat de inspirație este natura.

Privește cu atenție fig. A și B. Spune ce observi.

A

B

Formele naturale sunt primele izvoare de inspirație pentru artiștii plastici; cu ajutorul punctului, al liniei, culorii, petei, suprafeței sau prin volum, aceștia le transformă în **forme plastice**.

În realitate, toate formele aflate în jurul nostru au trei dimensiuni: înălțime, lățime și adâncime. Atunci când desenăm sau pictăm o formă pe un suport (hârtie, carton, pânză etc.), renunțăm la una dintre cele trei dimensiuni, de regulă la adâncime, și astfel obținem **forme plane** sau **bidimensionale**.

Formele tridimensionale sau spațiale au volum (fig. C) (adică ocupă un spațiu) și trei dimensiuni: înălțime, lățime, adâncime. În artele plastice se pot obține forme tridimensionale prin: colaj, modelaj (fig. D), origami etc.

C

D

Aplicație

Creează o formă spațială din diverse materiale: plastilină, lut, sârmă moale, hârtie etc.

Lecția 3. Compoziția decorativă. Stilizarea și modulul

Observă cu atenție fig. **A**, **B** și **C**. Ce reprezintă? Ce poți spune despre elementele de limbaj plastic folosite în compoziții?

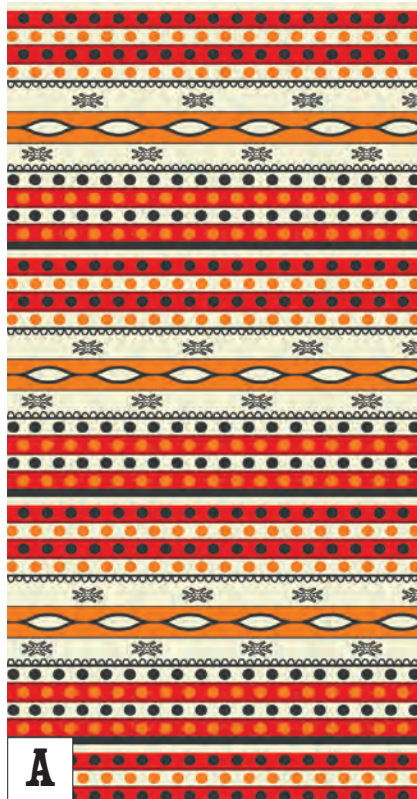

Fig. **A**, **B** și **C** sunt **compoziții decorative**. Într-o compoziție decorativă elementele reprezintă, de cele mai multe ori, forme din natură **simplificate**, adică **stilizate**. De exemplu: o linie dreaptă poate fi expresia unui drum, o linie sinuoasă – un drum ocolit, punctele așezate pe linii – flori crescute de-a lungul drumului, un cerc simplu – o roată sau soarele etc.

Aplicații

1. Observă formele stilizate de pe obiectele de artă populară românească pe care le ai la îndemână. Recunoaște formele din natură de la care s-au inspirat artiștii.
2. Observă formele stilizate din fig. **B**. Ce reprezintă? Stilizează un element din natură.

IV. Arta populară

În procesul stilizării, detaliile neesențiale sunt omise, scoțându-se în evidență particularitățile expresive; se folosesc, de obicei, formele geometrice (fig. A).

A

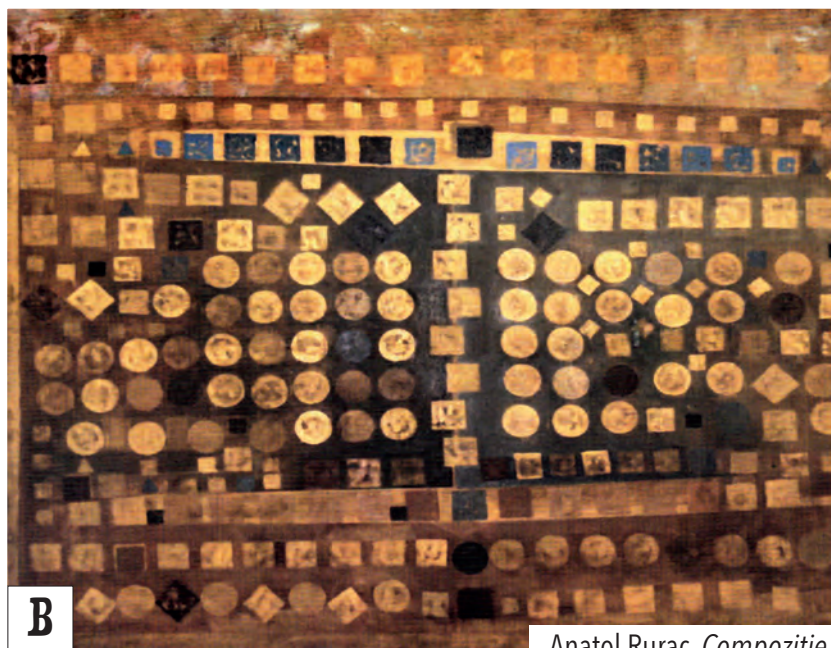
Un element de limbaj plastic întâlnit deseori în compozițiile decorative este modulul (fig. B).

Modulul este o unitate de măsură convențională, un element de limbaj plastic repetabil, ce poate fi modificat ca mărime și culoare.

Aplicație

Alege drept modul o formă care se repetă șablonat (o pasăre, o frunză, o floare) și realizează o compoziție modulară. Schimbă mărimea și culoarea modulului (de exemplu: pasăre mare, mică, albastră, galbenă etc.).

B

Anatol Rurac, *Compoziție*

Lecția 4. Ritmul în compoziția decorativă

Privește cu atenție felul în care sunt dispuse frunzele pe crengi, nervurile de pe o frunză sau felul în care cade ploaia (fig. A, B).

A

B

Repetiția unor fenomene sau structuri din natură poartă numele de **ritm**. Cuvântul *ritm* vine din grecescul *rhythmos* și înseamnă cadență, mișcare regulată.

În compoziția decorativă, liniile, punctele, formele, culorile se repetă după anumite reguli și scheme geometrizate – cerc, pătrat, dreptunghi, romb, la anumite intervale. Spunem că există un **ritm** constant (fig. C).

C

IV. Arta populară

Lecția 5. Ritmul în compoziția plastică

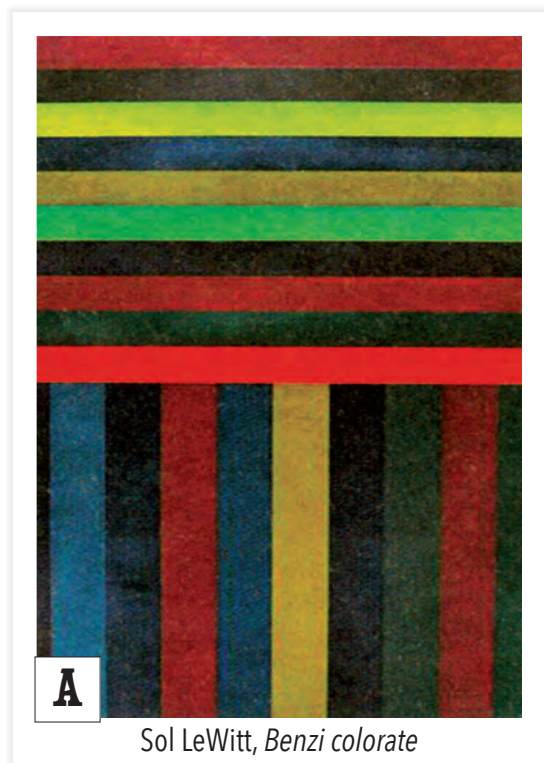

Privește cu atenție fig. A și spune ce observi.

Nu există compoziție plastică fără un anumit ritm al elementelor de limbaj plastic (punctul, linia, forma și pata de culoare). Ritmul se obține prin ordonarea elementelor de limbaj plastic.

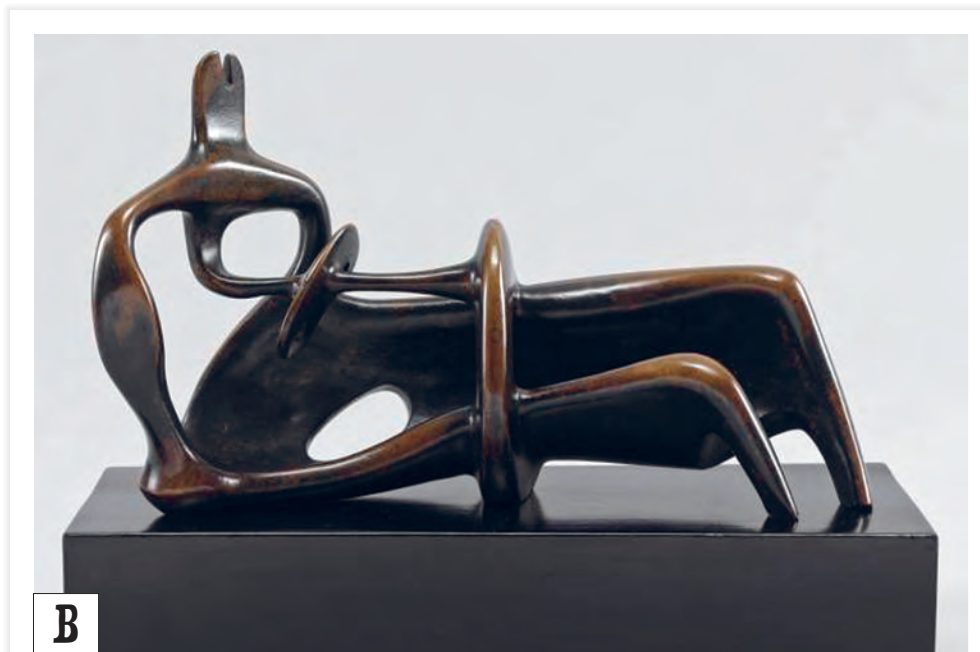
Deosebim mai multe tipuri de ritmuri plastice.

- **Ritmul liniar** se obține din linii sau din fâșii identice, situate la același interval și pe aceeași direcție. Tablourile *Benzi colorate* de Sol LeWitt (fig. A) pun în evidență ritmul fâșiilor cromatice în pictură.
- **Ritmul formelor** se realizează prin modul de desfășurare în spațiu a acestora. Uneori, în ritmul formelor spațiale poate interveni alternarea dimensiunilor, a poziției sau a direcției, a relației plin-gol. *Figura culcată* (fig. B), de Henry Moore și *Coloana Infinitului* (fig. C), de Constantin Brâncuși, sunt exemple elocvente de ritmuri diferite ale formelor spațiale. Structura ritmică repetată din *Coloana Infinitului* exprimă o mișcare către infinit.

A

Sol LeWitt, *Benzi colorate*

B

Henry Moore, *Figura culcată*

C

Constantin Brâncuși, *Coloana Infinitului*

- **Ritmul cromatic** se obține din forme colorate asemănătoare, care se repetă în ansamblul unei structuri prin modificarea dimensiunilor și amplasarea lor. De exemplu, în lucrarea *Natură moartă cu mere și portocale*, de Paul Cézanne, este evident ritmul formelor colorate grupate armonios (fig. D). În tabloul *Peisaj cu floarea-soarelui*, de Maria Saka-Răcilă, depistăm un ritm cromatic, constituit din tușe vibrante de culoare (fig. E).

D

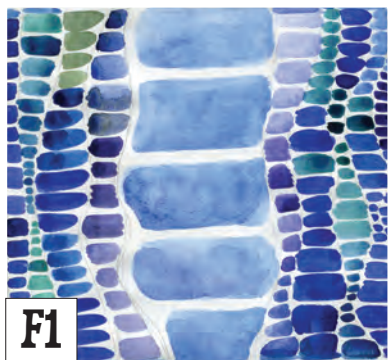
Paul Cézanne, *Natură moartă cu mere și portocale*

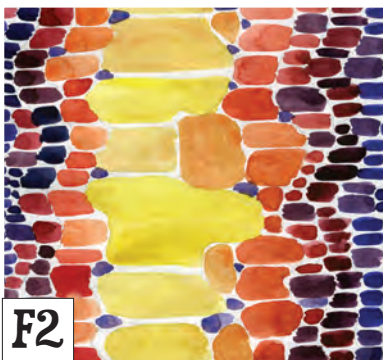
E

Maria Saka-Răcilă, *Peisaj cu floarea-soarelui*

Modificarea formelor colorate din figurile **F1**, **F2**, **F3** demonstrează obținerea unui ritm cromatic prin schimbarea formelor mari, păstrându-se amplasarea lor pe un ritm vertical și orizontal.

F1

F2

F3

Aplicație

Realizează o compoziție plastică în care să obții, la alegere, ritm liniar, ritm al formelor sau ritm cromatic.

IV. Arta populară

6. Recapitulare și evaluare

Amintește-ți ce ai învățat în unitatea tematică **Arta populară** și rezolvă cerințele de mai jos. Autoevaluează-te cu ajutorul punctajului dat. Adaugă două puncte din oficiu.

I. Notează pe o fișă din mapa ta de lucru răspunsurile corecte la întrebările de mai jos.

0,5 p

1. Formele plane, bidimensionale au:

- a. două dimensiuni – lungime și lățime;
- b. trei dimensiuni – lungime, lățime și înălțime.

0,5 p

2. Stilizarea reprezintă procesul:

- a. de complicare a caracteristicilor unui element din natură;
- b. de simplificare a caracteristicilor unui element din natură.

0,5 p

3. În compozițiile decorative se folosesc:

- a. pete plate;
- b. pete picturale.

0,5 p

4. Formele tridimensionale au:

- a. lungime și lățime;
- b. lungime, lățime, înălțime.

II. Transcrie pe o fișă din mapa ta de lucru enunțurile de mai jos, completate cu informațiile potrivite.

0,5 p

1. Modulul este ...

0,5 p

2. Ritmul liniar se obține ...

0,5 p

3. Ritmul formelor constă ...

0,5 p

4. Ritmul cromatic se obține ...

2 p

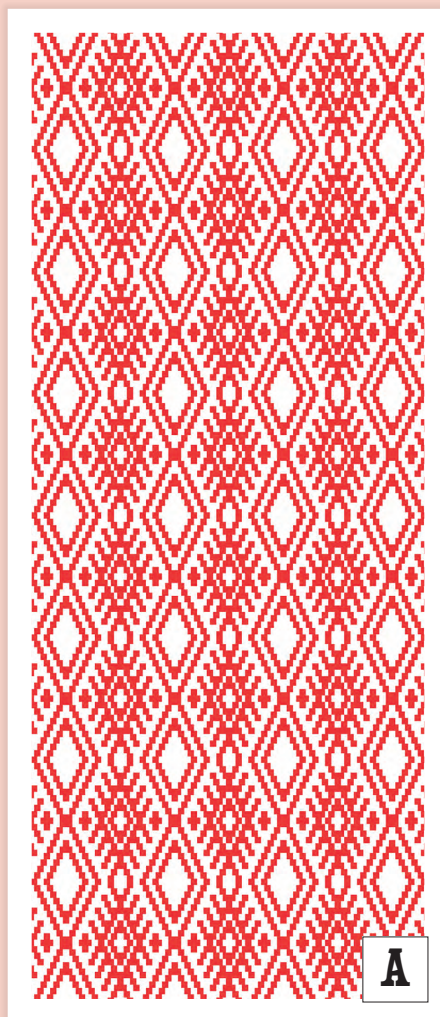
III. Spune care este diferența dintre schiță și crochiu.

2 p

IV. Realizează o compoziție decorativă în care să dovedești că ai creat un ritm constant (de ex. fig.: **A** și **B**).

(1 p pentru execuție și

1 p pentru argumentare)

„Trebuie să încerci neconținut să urci foarte sus, dacă vrei să poți să vezi foarte departe.”

Constantin Brâncuși

V

Pagini din istoria artei europene

Competențe specifice:
1.1; 1.3; 2.2.

1. Antichitatea europeană

2. Artă medievală

3. Renașterea

4. Barocul. Secolele XVII-XIX

4.1. Barocul. Italia, Spania, Olanda

4.2. Secolele XVII-XIX

(clasicism, rococo, neoclasicism, romantism, realism)

Franța, Germania, Anglia, Italia

5. Secolele XIX-XX (-ismele). Franța-Paris

6. Recapitulare și evaluare

Din cele mai vechi timpuri, încă din comuna primitivă, când, îndeletnicirile, principale ale oamenilor erau vânătoria și pescuitul, aceștia au desenat, au sculptat/modelat și au pictat. Pe pereții peșterilor s-au păstrat picturi cu o vechime de peste 30 000 de ani. Astfel de exemple au fost descoperite în peșterile din Lascaux (Franța) și din Altamira (Spania). În ele sunt reprezentați bizoni, cai, reni, mamuți, mistreți (fig. A, B).

Pictură rupestră

Pictură rupestră

Civilizațiile creștine disting două perioade mari în istoria omenirii:

- *trecutul îndepărtat* - care se mai numește înainte de Hristos (î.Hr.);
- *era noastră* - perioada de după Hristos (d.Hr.).

Lecția 1. Antichitatea europeană

În clasa a V-a, la istorie, ai învățat despre Antichitatea europeană.
Ce îți amintești despre acea perioadă?

În *Istoria* din clasa a V-a, ai aflat că Antichitatea europeană este marcată de două mari civilizații: cea a Greciei antice și cea a Imperiului Roman.

Grecia antică (1200 î.Hr. – sfârșitul secolului I d.Hr.) este considerată leagănul culturii și civilizației europene, pentru că a influențat în mod decisiv parcursul artei în Europa. Specialiștii vorbesc despre patru perioade de dezvoltare a artei grecești antice: *homerică*, *arhaică*, *clasică* și *elenistică*.

Obiectele din ceramică sunt cele mai vechi vestigii din lumea antică greacă. În epoca homerică erau răspândite vasele Dipylon, numite astfel după una dintre porțile cetății Atena, unde au fost descoperite. Acestea erau ornamentate cu figuri geometrice stilizate: zigzaguri, pătrate, spirale și cu imagini ce reprezentau cai, păsări, figuri umane, adesea abstractizate (fig. A).

A

B

Grecii au decorat ceramica folosind două tipuri de pictură: a figurilor roșii pe fond negru și a figurilor negre pe fond roșu. Pe vase sunt reproduse scene de luptă, întreceri sportive, scene din agricultură sau din viața eroilor, aceste imagini fiind dispuse în benzi sau frize (fig. B, C, D).

C

D

V. Pagini din istoria artei europene

Coloanele sunt un element reprezentativ pentru Grecia antică.

Coloanele doric (fig. A) au o siluetă robustă, cu caneluri (șanțuri ornamentale), în număr de 20. Stilul doric, pentru că este mai sobru, a fost numit „stil masculin”. **Coloanele ionice** (fig. B) sunt mai elegante și au 24 de caneluri care creează efecte de lumină și umbră.

A

B

C

În perioada elenistică apare și **coloana corintică** (fig. C). Mult mai decorată, aceasta are ca element distinctiv frunza de acantă (plantă spinoasă, cu frunze frumoase).

Parthenonul
(templul zeiței Atena)

D

O construcție caracteristică grecească este **templul**. Inițial, templele erau construite din piatră, apoi din marmură, în secolul al VI-lea î.Hr.

Pentru greci, templul reprezenta locuința zeilor (fig. D).

E

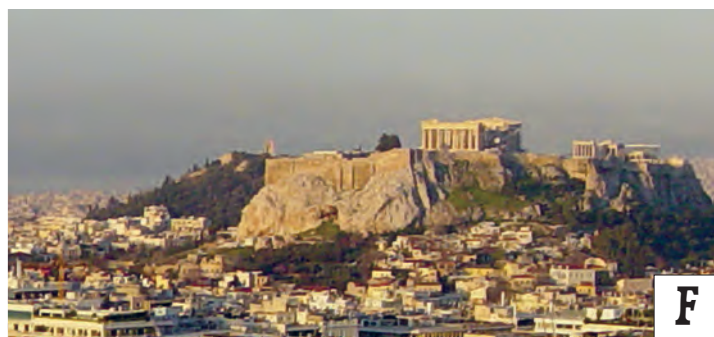
Farul din Alexandria – desen realizat de arheologul german H. Thiersch (1909)

În secolul al III-lea î.Hr., grecii au construit pe insula Pharos din Egipt, la intrarea în portul Alexandria, **primul far maritim** (fig. E).

Se spune că farul avea trei etaje, peste 120 m înălțime, iar lumina lui putea fi văzută de la o distanță de 50–60 km. Deși a fost distrus în urma unui cutremur, Farul din Alexandria este considerat una dintre cele șapte minuni ale lumii.

În secolul al V-lea î.Hr., arta greacă atinge apogeul. Este perioada în care Pericle, conducătorul Ateiei, decide să înobileze orașul cu o nouă *acropolă* (fig. F). El este cel care l-a ales pe Fidias, marele sculptor și arhitect, să coordoneze activitatea construirii templelor de pe acropole. În 40 de ani s-au construit templul Parthenon, Propileele și templul Erehteion.

F

H

Doriforul
de Policleto

Templul Parthenon este dedicat zeiței Atena și este capodopera arhitecturii clasice grecești (fig. G).

G

În aceeași perioadă, se afirmă sculptori importanți în istoria artelor:

- **Fidias**, de origine ateniană, geniu creator care a dus arta greacă la apogeu;
- **Policleto**, cel care a creat canonul proporțiilor de șapte capete, prototip al frumuseții ideale, bazat pe canonul matematic al proporțiilor (fig. H);
- **Lisipo**, cel care a creat canonul de opt capete și jumătate.

I

zeița
Atena

Aplicații

1. Caută informații despre unul dintre templele grecești și creează o fișă de lucru pe care să o pui în mapa ta cu lucrări.

2. Lucrează în echipă! Discută împreună cu colegii tăi despre asemănările și diferențele dintre cele trei tipuri de coloane. Argumentează-ți părerile și spune care este stilul tău preferat.

V. Pagini din istoria artei europene

Civilizația Imperiului Roman (secolul I î.Hr. – secolul III d.Hr.) a asimilat vechile civilizații mediteraneene și pe cea a etruscilor și a lăsat Europei moștenire limba latină. Apogeul său a fost atins în perioada domniei lui Augustus (secolul I î.Hr. – secolul I d.Hr.), perioadă numită „epoca de aur” (fig. J).

Romanii s-au remarcat prin construcțiile lor ingineresti și drumurile pietruite. Via Appia Antica a fost primul drum roman (312 î.Hr.); era pavat cu blocuri de bazalt și trotuare; pe el se întorceau la Roma armatele victorioase.

Tot ei au perfecționat sistemul de organizare a străzilor dintr-un oraș, sistem care se aplică și astăzi în diferite orașe ale lumii. Este vorba despre sistemul „tablei de șah” (fig. K), unde străzile se întâlnesc în unghi drept, și sistemul „razelor solare”, unde străzile au ca punct de plecare o piață, din care acestea pornesc precum razele.

J

Romanii au construit temple (de exemplu: Pantheonul – Templul zeilor), amfiteatre (de exemplu: Colosseumul – cel mai mare amfiteatru roman) și terme. După fiecare victorie raportată în campaniile militare, romanii înălțau Arce de Triumf: Arcul lui Constantin, Arcul lui Traian (se cunosc circa 125).

K

Desen realizat după harta orașului New York (fragment)

În sculptură, romanii au abordat toate speciile: ronde-bosse-ul și relieful. Au realizat prima statuie ecvestră din istoria sculpturii, statuia lui *Marc-Aureliu*, și au excelat în realizarea detaliilor portretelor.

Aplicație

Găsește informații și fotografii despre Forul lui Traian, aflat în centrul Romei. Notează-le pe o fișă. Împărtășește-le colegilor ceea ce ai aflat.

Lecția 2. Arta medievală

În perioada medievală, mai multe evenimente istorice au făcut ca Imperiul Roman să se împartă în Imperiul Roman de Răsărit (denumit și *Bizantin*) și Imperiul Roman de Apus. Astfel, arta din spațiul european s-a dezvoltat în mai multe direcții.

Un punct de răscruce pentru dezvoltarea culturilor din lumea romană a fost răspândirea creștinismului. În anul 313, când împăratul Constantin a emis Edictul de la Milano, creștinismul a fost recunoscut ca religie de stat. Astfel, arta creștină a devenit artă oficială (fig. A).

Arta bizantină s-a format din îmbinarea tradițiilor culturale eleniste și romane cu numeroase elemente de artă egipteană, siriană și ale altor culturi din Asia Mică.

Arhitectura bizantină este reprezentată de palate mari, spațioase și de biserici cu arce, bolți și coloane (basilici).

A

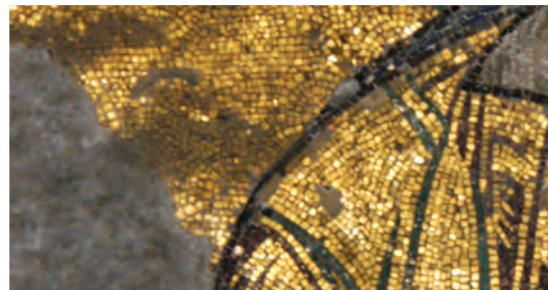
Miniatură – reprezentare folosită la împodobirea manuscriselor

B

Mozaic din catedrala bizantină Sf. Sofia, Istanbul

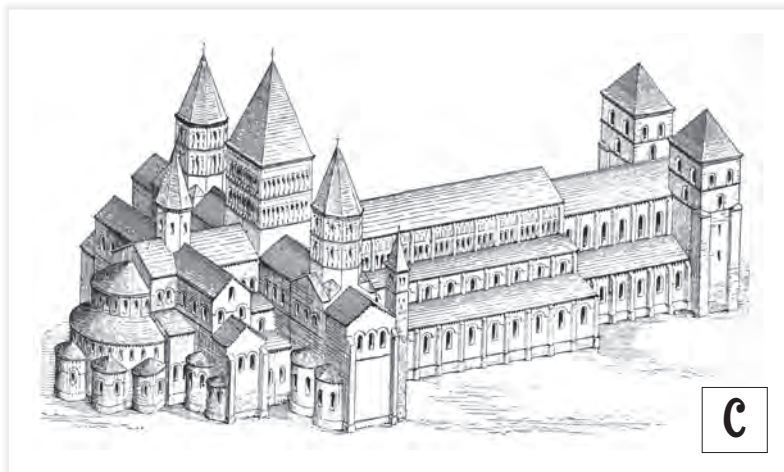
detaliu

În această perioadă începe să se dezvolte arta mozaicului. Una dintre bisericile bizantine reprezentative este Sf. Sofia din Constantinopol, capitala Imperiului Bizantin (astăzi, orașul Istanbul, Turcia). Catedrala a fost construită între anii 532 și 537, la porunca împăratului Iustinian.

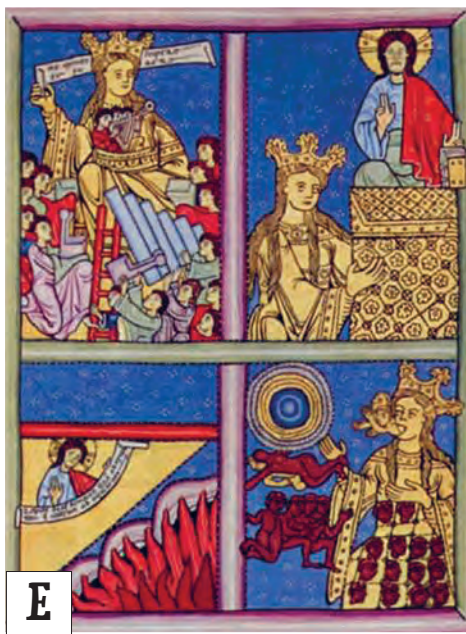
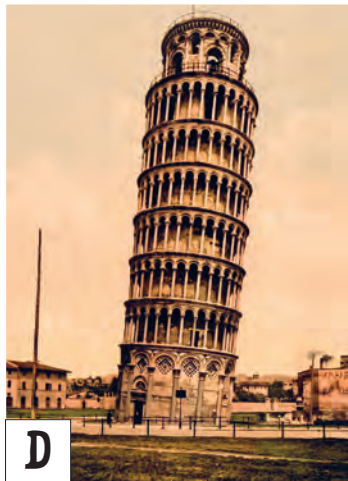
Mozaicul (pietre colorate și aurite), folosit pe pereți și pardo-seală, era un material durabil, dar cu limite stilistice, pentru că se pierdea o parte din rafinamentul desenului; era mai scump decât pictura, dar mai potrivit pentru a exprima bogăția (fig. B).

V. Pagini din istoria artei europene

Evul Mediu a fost o epocă a credinței – în toată Europa au apărut o mulțime de biserici și catedrale. Circulația călugărilor, a arhitecților și a meșterilor a contribuit la răspândirea simbolurilor creștine. Stilurile artistice specifice Europei medievale Centrale și Apusene sunt stilul romanic și stilul gotic.

Stilul romanic apare în Franța, la Cluny, în secolul al X-lea și este considerat a fi primul stil internațional. Cele mai importante realizări sunt legate de domeniul arhitecturii. Nobilii feudali au construit **castele** înconjurate de ziduri înalte și de șanțuri pline cu apă, pentru a se apăra de invaziile barbarilor. **Mănăstirile** și **catedralele** reflectă caracterul arhitectural al stilului romanic: ziduri groase de 1-1,5 m, ferestre mici și înguste, terminate în arc romanic (semicerc). Biserica mănăstirii din Cluny (fig. C) este considerată cel mai reprezentativ monument religios al stilului, iar ansamblul din Pisa, din care fac parte domul, baptisteriul și clopotnița, este cel mai renumit monument de arhitectură romanică din Italia (fig. D).

Pictura, sculptura și arta decorativă erau subordonate arhitecturii. În pictură se remarcă folosirea culorilor aprinse (în special a celor primare). Compoziția are cadre strânse, pentru a permite scenelor reprezentate să încapă în spații înguste în cadrul bisericilor (fig. E).

În sculptură, genul preferat a fost relieful (fig. F). Cele mai multe subiecte tratau scene biblice.

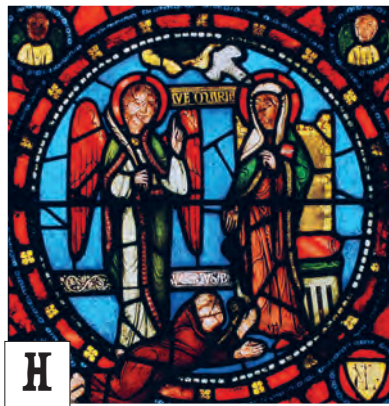
G

Stilul gotic (secolele XII–XV), al doilea stil internațional, a apărut tot în Franța, în Île-de-France, fiind contemporan cu cel romanic.

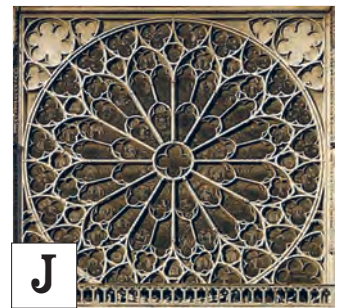
Arhitectura este forma în care arta gotică a strălucit. Monumentele caracteristice sunt construcțiile civile și militare, catedralele și palatele. Orașele au fost fortificate prin ridicarea zidurilor; ele aveau porți de intrare și turnuri de apărare și observație (fig. G).

Spre deosebire de edificiile romane înălțate în afara orașului, catedralele gotice se construiau chiar în centrul lui, simbolizând și bogăția acestuia. Cu cât catedrala era mai impresionantă, cu atât ea ilustra bogăția și forța orașului. Spațiile se înalță și se măresc, ferestrele se lărgesc, lăsând să pătrundă mai multă lumină prin vitraliile multicolore (fig. H); biserica strălucește în lumină.

Fereastra și bolta gotică se recunosc ușor datorită formei de arc frânt (ogivă) (fig. I, L). Rozeta este un alt element caracteristic goticului (fig. J).

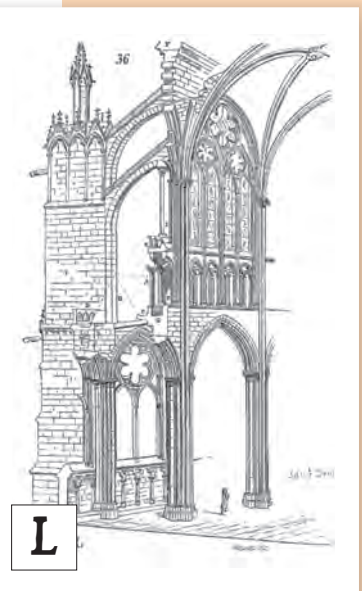
H

J

K

L

I

În arta gotică, precum și în cea romanică, celelalte ramuri ale artei (sculptura, pictura și arta decorativă) sunt subordonate arhitecturii (fig. K).

V. Pagini din istoria artei europene

Lecția 3. Renașterea

Începând cu Evul Mediu târziu, societatea s-a bucurat de o înflorire culturală.

Renașterea, „La Rinascita” (secolele XIV–XVI) a apărut în Italia și s-a răspândit în toată Europa. Italia, moștenitoarea culturii și civilizației Imperiului Roman, a fost locul propice apariției și manifestării Renașterii, o mișcare culturală care a modificat profund viața intelectuală în Europa.

Noțiunea de „renaștere” a apărut în urma conștientizării faptului că, după căderea Imperiului Roman, a existat o perioadă întunecată, marcată de războaie și decăderea vieții sociale, și că venise timpul pentru renașterea idealurilor și a spiritului Antichității.

Renașterea îl readuce în centrul preocupărilor pe Om, cu idealuri și aspirații eroice și estetice.

3.1. Italia – Florența, Veneția

Florența, orașul bancherilor Pitti, Strozzi și mai ales al familiei de Medici, poseda o imensă bogăție. Veniturile provenite din comerț și din taxe erau investite în industriile locale, în educație și în artele din cetate (fig. A).

Florența, care de două secole era un centru politic și artistic important, patria lui Dante Alighieri, Francesco Petrarca, Giovanni Boccaccio și Galileo Galilei, considerată „Atena occidentală”, devine, în secolul al XV-lea, centrul culturii umaniste. Timp de peste trei secole, din Școala artistică florentină au făcut parte mari arhitecți, sculptori și pictori care au marcat și au influențat decisiv arta (fig. B, C).

Arhitecți

Filippo Brunelleschi a fost considerat inventatorul perspectivei și părintele Școlii de arhitectură din Florența.

A

Cupola Domului de Brunelleschi și Campanila lui Giotto, Florența

B

Filippo Brunelleschi și Luca Fancelli, Palatul Pitti

C

Leon Battista Alberti, biserica Santa Maria Novella

Sculptori

Donatello, *Gattamelata*

Michelangelo, *David*

Pictori

Paolo Uccello, *Bătălia de la San Romano* – detaliu

Sandro Botticelli, *Nașterea lui Venus* – detaliu

Printre artiștii de seamă ai Renașterii se disting patru personalități: Leonardo da Vinci, Michelangelo Buonarroti, Rafael Sanzio și Tiziano Vecellio.

Leonardo da Vinci (1452–1519), pictor, sculptor, poet și filosof, muzician, arhitect, a fost prototipul omului renascentist (fig. A).

Michelangelo (1475–1564), arhitect, inventator, protejat al lui Lorenzo de Medici, a fost sculptor, pictor, arhitect și poet. A pictat bolta și pereții altarului din Capela Sixtină (fig. B).

Rafael (1483–1520), născut la Urbino, se formează în cadrul Școlii florentine de pictură. Pictează la doar 26 de ani fresce în Palatul Vaticanului (fig. C).

A

Leonardo da Vinci, *Mona Lisa*

B

Michelangelo, detaliu Capela Sixtină

C

Rafael, *Școala ateniană*

D

Veneția, orașul dogilor, este așezată pe ape, la confluența Europei cu Orientul. A fost al doilea centru important al Renașterii italiene. Poziția sa unică de oraș înălțat pe lagună, cu arhitectură din marmură colorată, cu palate, logii și balcoane, piețe și fântâni, poduri și canale a făcut din Veneția o bijuterie a Mediteranei (fig. D).

Tiziano Vecellio (Tițian) (1488/1490–1575) este, prin excelență, pictorul Veneției. Paleta lui de culori este celebră, *roșul Tițian* intrând în istorie. Tițian propune un nou ideal de frumusețe feminină (fig. E).

Alte centre renaștentiste italiene au fost Siena, Pisa, Rimini, Roma, Urbino, Padova.

E

Tițian, *Venus din Urbino*

V. Pagini din istoria artei europene

3.2. Țările de Jos, Germania, Anglia, Franța

În țările din nordul și vestul Europei, în secolul al XV-lea, încă este prezentă mentalitatea goticului. Aceasta se observă în arhitectură și sculptură. Treptat, Renașterea italiană începe să influențeze gândirea și creația artistică. Spiritul Umanist al Renașterii se manifestă cel mai puternic în pictură.

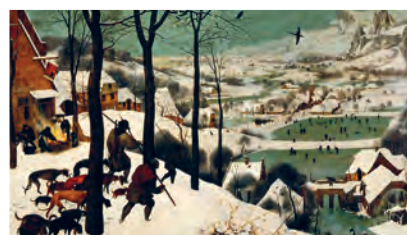
În **Țările de Jos și Belgia**, orașe ca Bruges, Amsterdam sau Anvers cunosc o dezvoltare spectaculoasă a economiei. Începând cu secolul al XV-lea, Bruges devine centrul artistic umanist datorită unor pictori desăvârșiți precum Jan van Eyck (fig. A), Hans Memling, Hugo van der Goes. Bruges a fost centrul bancar în care se desfășurau afaceri importante în nordul Europei; acolo s-a inventat cuvântul „bursă”, piața financiară primind astfel numele familiei de bancheri van der Borse. La începutul secolului al XVI-lea, supremația este preluată de Anvers.

Arta flamandă este influențată de relief, de climă și lumină; temperatura rece, ploile și viața trăită în interior vor influența alegerea subiecților și cromatica.

Printre artiștii importanți ai secolului al XVI-lea din Țările de Jos se numără Hieronymus Bosch și Pieter Bruegel cel Bătrân (fig. B).

A

Jan van Eyck,
Portretul soților Arnolfini

B

Pieter Bruegel cel Bătrân,
Vânători în zăpadă

C

Durer,
Două venețiene

D

Durer,
Autoportret

E

Hans Holbein cel Tânăr,
Portretul lui Henric al VIII-lea

Germania. Albrecht Dürer este maestrul suveran al Școlii germane. A fost un umanist prin excelență, preocupat de matematică, pictor și desenator de geniu (fig. C, D).

Arta lui Hans Holbein cel Tânăr păstrează elemente artistice comune atât din specificul Germaniei, țara sa natală, cât și din Anglia, țara adoptivă. A fost pictorul regelui Henric al VIII-lea și al personalităților de la curtea acestuia (fig. E).

Renașterea și modernizarea **Angliei** au fost posibile datorită celor doi monarhi puternici ai Casei Tudor – Henric al VIII-lea și Elisabeta I. Regele a invitat pentru prima oară artiști italieni și flamanzi pentru a transforma curtea engleză într-un centru al culturii umaniste.

Franța. Abia în secolul al XVI-lea francezii sunt cucerii de Renașterea italiană. Francisc I este regele care a susținut formarea unui centru de cultură în Franța și a dorit prezența „titanilor italieni” la curtea lui (fig. F).

F

Castelul Fontainebleau, Franța

Leția 4. Barocul. Secolele XVII-XIX

4.1. Italia, Spania, Olanda

Uită-te la imagini și compară-le cu cele din lecția anterioară (Renașterea).
Cum este arhitectura – mai sobră sau mai încărcată de ornamente?
Ce gesturi au personajele în sculptură sau în pictură – mai reținute sau mai teatrale?
Ce expresii au – echilibrate și senine sau dramatice? Ce sentimente se transmit?

A

Gian Lorenzo Bernini,
Răpirea Persefonei

B

Caravaggio,
Punerea în mormânt

C

Biserica San Carlo Alle
Quattro Fontane din Roma

Lucrările din imagini (fig. **A**, **B**, **C**) aparțin stilului baroc și sunt realizate de artiști italieni. Baroc – „barocco” – este un termen de proveniență iberică și înseamnă o perlă imperfectă. Barocul apare în Italia, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea (este contemporan cu Renașterea). Atinge apogeul și se răspândește în toată Europa în secolul al XVII-lea.

A fost influențat de conflictele dintre catolici și protestanți, dintre Biserica Romano-Catolică și Reforma protestantă. În cadrul Contrareforme ce a urmat, artei i s-a rezervat rolul de a fi în serviciul Bisericii Catolice, abordând doar subiecte cu conținut exclusiv biblic, din Noul Testament.

Subiectele impuse au fost respectate, dar artiștii le-au prezentat în viziuni atrăgătoare și fascinante.

Roma a fost principalul centru italian al stilului baroc, cu aspecte clasice observate în sculpturile lui Gian Lorenzo Bernini. Caravaggio, pictorul, abordează un stil mai realist, dramatic și scenografic, realizat prin conflictul dintre lumină și umbră.

V. Pagini din istoria artei europene

Barocul se caracterizează prin:

- în arhitectură – clădiri monumentale și decorarea excesivă a pereților la interior și în exterior;
- în sculptură – scene dramatice înfățișând personaje multiple, reprezentate din unghiuri diverse și grupate în jurul unei spirale asimetrice plasate în ansamblu;
- în pictură – compoziții complexe cu personaje multiple aflate în situații dramatice, prin utilizarea diagonalelor și a tehnicii clarobscurului (fig. D).

D

Tintoretto, *Miracolul sclavului salvat de Sf. Marcu*

Aplicație

Observă și compară o pictură a lui Michelangelo (fresca de pe plafonul Capelei Sixtine) cu o pictură aparținându-i lui Caravaggio, de exemplu, *Sf. Ioan Botezătorul*. Observă expresivitatea gesturilor personajelor.

Peter Paul Rubens,
Samson și Dalila

E

Peter Paul Rubens, pictor flamand, și prietenul lui spaniol, Diego Velázquez, sunt reprezentanți de seamă ai barocului, școliți și formați în Italia, sub influența lui Tițian și a lui Tintoretto (fig. E, F).

F

Diego Velázquez,
Doamnele de onoare

În Olanda, cea mai mare putere comercială din Europa în secolul al XVII-lea, arta nu a fost influențată de catolicism. Prin urmare, subiectele tratate de artiști redau aspecte din viața de familie, petrecute în interior și mai puțin subiecte religioase.

Marile personalități Rembrandt van Rijn și Jan Vermeer, cu operele lor remarcabile, ridică pictura olandeză pe treapta superioară a picturii universale. Rembrandt preia și experimentează clarobscurul caravaggist, depășindu-l, Vermeer creează un nou spațiu pictural prin claritatea atmosferei și starea de spirit create de culoare și lumină (fig. G, H, I).

G

Rembrandt van Rijn,
Rondul de noapte

H

Jan Vermeer,
Fata cu cerceș de perle

I

Jan Vermeer, *Arta picturii*

Aplicație

Vizionează, pe internet, filmul care prezintă viața lui Vermeer; după aceea privește din nou pictura care a dat numele filmului. Ce observi? Ce sentimente îți transmite?

V. Pagini din istoria artei europene

Lecția 4.2. Secolele XVII–XIX (clasicism, rococo, neoclasicism, romantism, realism). Franța, Germania, Anglia, Italia

Pe parcursul a două sute de ani, în Europa, au fost contemporane mai multe curente artistice provocate și influențate de conflictele și mișcările sociale (Revoluția Franceză), de descoperirile arheologice și de transformările societăților. Acestea sunt clasicism, rococo, neoclasicism, romantism și realism.

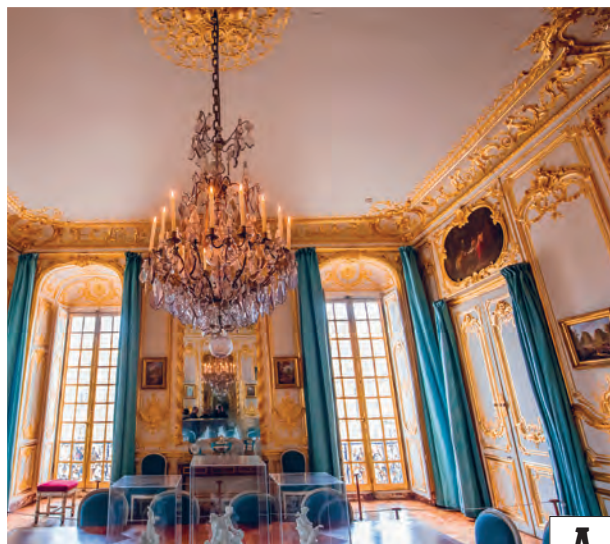
Franța a fost singura țară în care barocul nu a avut succes. În secolul al XVII-lea, pe teritoriul ei s-a afirmat **clasicismul**.

Nicolas Poussin a fost unul dintre cei mai influenți pictori ai epocii sale. A fost influențat de arta clasică și de maestrul Renașterii Rafael și Tițian.

Barocul s-a născut în Italia, în timp ce stilul rococo s-a definit în Franța.

Rococoul subliniază în arhitectură delicatețea și intimitatea, interioarele au decorațiuni rafinate, inspirate de forma scoicilor și de alte forme naturale. Numele stilului vine din limba franceză, „rocaille” – *scoică* (fig. A).

Pictura a pus accent pe culorile pastel, personaje delicate și scene amoroase.

Palatul Versailles, detalii interior

A

Aplicații

Compară fig. A, B, C cu picturi baroce sau renaștentiste. Observă și spune: Ce subiecte sunt alese pentru a fi pictate? Ce contraste cromatice se folosesc? Cum sunt redată personajele (gesturi, atitudini, expresie)?

B

Jean-Baptiste Siméon Chardin,
Rugăciune înainte de masă

C

Antoine Watteau,
Lecția de iubire

D

Thomas Gainsborough,
Domnul și doamna Andrews

Jacques-Louis David,
Jurământul Horațiilor

E

La începutul secolului al XVIII-lea, au fost efectuate o serie de săpături arheologice în urma cărora au fost descoperite orașele antice Herculaneum (1738) și Pompei (1748). Redescoperirea artei antice, a principiilor compoziției clasice, a echilibrului și a cromaticii rafinate a dat un nou impuls artei. Preocuparea pentru cultura clasică a dus la apariția curentului **neoclasicism**.

Jacques-Louis David și elevul lui, Ingres, au fost ultimii reprezentanți ai stilului clasic francez, care începuse două secole mai devreme, cu Nicolas Poussin (fig. E).

Jean Auguste
Dominique Ingres,
Aptoeza lui Homer

F

Ingres este artistul care face trecerea de la (neo)clasicism la romantism. Romantismul propune abordarea temelor subiective și emoționale, dragostea pentru exotic, interesul pentru știință (fig. F).

În pictură, spiritul romantic este definit de artiști precum Francisco de Goya, William Turner, John Constable, Théodore Géricault și Eugène Delacroix (fig. G, H, I, J).

Inventarea fotografiei în 1839 duce la noi discuții despre scopul și modul de realizare a picturii. În plină Revoluție Industrială, clasicismul și romantismul apar învechite și epuizate.

Gustave Courbet este artistul care a început una dintre marile reforme în arta secolului al XIX-lea. A răsturnat principiile artei neoclasică și romantice. A pictat scene de viață neidealizate și oameni obișnuiți (fig. K).

Noul curent apărut era **realismul**. Pictura devine manifest al vieții cotidiene, al vieții de provincie.

Gustave Courbet,
Cioplitorii de piatră

K

Francisco de Goya,
*3 mai 1808 - Împușcarea
revoltaților madrileni*

G

John Constable,
Stonehenge

H

William Turner,
*Distruțătoarea coastă
din Northumberland*

I

Eugène Delacroix,
*Libertatea
conducând poporul*

J

V. Pagini din istoria artei europene

Lecția 5. Secolele XIX–XX (-ismele). Franța–Paris

Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Franța devine scena culturală a lumii, iar Parisul, capitala artelor; denumit Orașul Luminilor, este simbol și reper al vieții culturale europene.

Revoluțiile socială și industrială din Europa au dus inevitabil și la apariția unei revoluții artistice.

Din noile preocupări ale artiștilor în ceea ce privește sensul picturii se vor naște o serie de curente artistice: impresionismul, postimpresionismul și modernismul, care cuprinde: expresionismul, pointilismul, fauvismul, cubismul, futurismul, constructivismul, suprarealismul, simbolismul, dadaismul. Deoarece în secolul XX s-au manifestat nenumărate curente, acesta este numit și secolul -ismelor.

A

Édouard Manet, *Barul de la Folies-Bergère*

Édouard Manet, discipol al lui Courbet, este primul mare pictor care anunță modernitatea. El este puntea dintre realism și curentele avangardiste. Manet a creat limbajul modern al picturii (fig. A).

Pictorii impresionisti au expus opere în care abordau subiecte din lumea cafenelelor, a bulevardelor, a teatrelor, a gărilor pariziene. Înainte, artiștii pictau în atelierul lor, însă impresionistii, pentru că erau interesați de știința luminii și a culorilor, pictau în aer liber (în *plein-air*).

Revoluția impresionistilor s-a desfășurat la Paris, pe parcursul a opt expoziții ținute între 1874 și 1886.

Tabloul *Impresie, răsărit de soare* este lucrarea-manifest de la care și-au luat numele de impresionisti (fig. B).

B

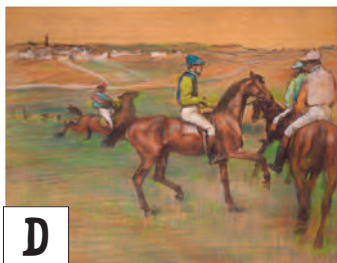
Claude Monet, *Impresie, răsărit de soare*

C

Auguste Renoir, *Pe pajiște*

Camille Pissarro, Claude Monet, Edgar Degas și Auguste Renoir au organizat Expoziția „Societății Artiștilor Independenți”. Din grup făceau parte Paul Cézanne și Alfred Sisley, cărora li s-au alăturat, pe parcurs, Paul Gauguin, Georges Seurat și Vincent van Gogh (fig. C, D, E, F, G).

D

Edgar Degas, *Cai de curse*

E

Claude Monet, *Baia la Grenouillère*

F

Vincent van Gogh, *Chiparoși*

G

Camille Pissarro, *Bulevardul Montmartre, într-o dimineață de iarnă*

H

Auguste Rodin, *Gânditorul*

I

Antoine Bourdelle, *Heracles (Arcaș)*

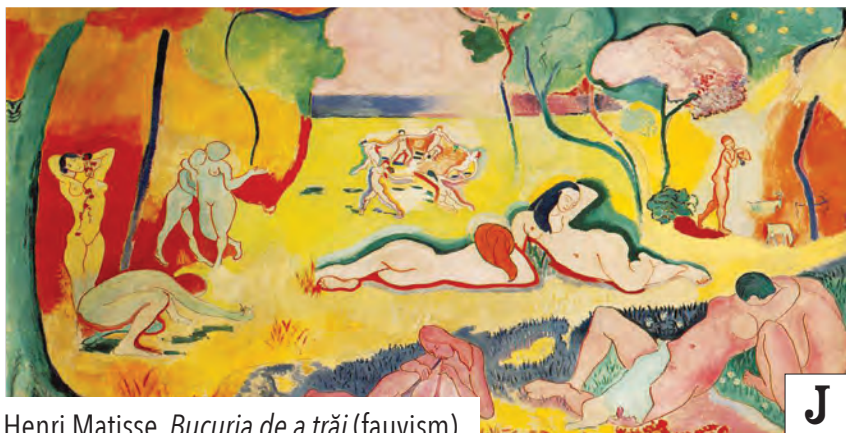
Sculptura are ca reprezentanți importanți pe Auguste Rodin și pe Antoine Bourdelle (fig. H, I).

V. Pagini din istoria artei europene

Unii dintre artiști au împins și mai departe granițele picturii și au făcut schimbări majore în abordarea artei.

Astfel, unii artiști au trecut dintr-un curent în altul, în funcție de modul de rezolvare a spațiului plastic.

Henri Matisse, *Bucuria de a trăi* (fauvism)

J

K

Henri Matisse, *Slujnica* (realism)

L

Pablo Picasso, *Fată pe minge*
(perioada expresionistă, simbolistă)

În urma revoluției artistice și a schimbărilor profunde din știință și tehnologie se conturează o nouă gândire, care transcende artele vizuale pentru a cuprinde muzica, literatura, poezia și teatrul. Acest spirit al epocii se numește **modernism**.

Se experimentează moduri alternative de gândire și expresie vizuală.

Artiștii reprezentativi ai revoluției produse de modernism în pictură sunt: Henri Matisse, Pablo Picasso, Georges Braque, Vasili Kandinski, Piet Mondrian, Kazimir Malevici (fig. J, K, L, M, N, O).

M

Pablo Picasso, *Domnișoarele din Avignon* (perioada cubistă)

N

Kazimir Malevich, *Dimineața, după viscol în sat* (cubo-futurism)

O

Henri Matisse, *Camera roșie*

Sculptura modernă propune exprimarea esenței lucrurilor, stilizarea formelor până la refuzul reprezentării figurative a realității. Constantin Brâncuși este considerat a fi părintele sculpturii moderne. Henry Moore, Alberto Giacometti sau Giacomo Manzù sunt câțiva dintre sculptorii care au marcat arta secolului XX (fig. P, R, S, Ș, T).

P

Henry Moore, *Familie*

R

Constantin Brâncuși,
Pasărea în spațiu

Ș

Constantin Brâncuși, *Sărutul*

T

Giacomo Manzù, *Copil pe scaun*

S

Constantin Brâncuși,
Domnișoara Pogany

V. Pagini din istoria artei europene

6. Recapitulare și evaluare

Recapitulează ceea ce ai învățat în unitatea tematică *Pagini din istoria artei europene* și evaluează-te. La punctele de mai jos adaugă două puncte din oficiu.

I. Completează spațiile libere cu informațiile pe care le găsești în lecție:

- 0,5 p** 1. Apogeul artei antice grecești a fost atins în timpul lui ... sec. ..., iar apogeul culturii romane este în perioada domniei lui ... sec. .... În arhitectura Greciei antice construcția caracteristică este ... și s-au format trei ordine arhitectonice ... care se utilizează până azi.
- 0,5 p** 2. În perioada medievală, Imperiul Roman se împarte în două, în ... și .... În urma acestei împărțiri arta a evoluat în direcții diferite: în est s-a dezvoltat arta ..., iar în vestul Europei au apărut primele stiluri internaționale: ... și ....
- 0,5 p** 3. Pe parcursul secolelor XVII–XIX, în Europa au fost contemporane mai multe curente artistice. Acestea sunt: ... .
- 0,5 p** 4. ... este primul mare pictor care anunță modernitatea.

II. Alege răspunsurile corecte și notează-le pe o fișă din mapa ta de lucru:

- 0,25 p** 1. Fidias a fost: a. inginer, b. sculptor, c. muzician, d. arhitect
- 0,25 p** 2. Renașterea a apărut în: a. Italia, Veneția, b. Italia, Florența, c. Olanda, Bruges, d. Italia, Roma.
- 0,25 p** 3. Stilul baroc în arhitectură este caracterizat prin:
a. clădiri zvelte, fără decorații pe pereți, b. clădiri înalte, cu spații largi și ferestre cu vitralii,
c. clădiri masive, cu pereții decorați excesiv, d. clădiri masive și sobre, cu ferestre mici.
- 0,25 p** 4. Peter Paul Rubens și Diego Velázquez au fost:
a. pictori, b. sculptori, c. arhitecți, d. prieteni.

III. Pune în corespondență coloana A cu coloana B:

A	B
0,5 p Inventatorul perspectivei este	Michelangelo Buonarroti
0,5 p Curentul artistic clasicism a apărut în	Veneția
0,5 p Capela Sixtină a fost pictată de	Filippo Brunelleschi
0,5 p Tițian a fost un pictor care a trăit și a pictat în	Franța
0,5 p Pictorul regelui Henric al VIII-lea al Angliei a fost	Rafael Sanzio
0,5 p Pictorul care a pictat la 26 de ani fresce în palatul Vaticanului a fost	Hans Holbein cel Tânăr

- 2 p** IV. Redactează un eseu despre o epocă sau un curent artistic studiate. Arată premisele istorice, locul de desfășurare, caracteristicile stilistice, reprezentanți de seamă și alte lucruri interesante pe care le-ai descoperit singur.

„Eu îmi visez
picturile, iar apoi
îmi pictez visele.”
Vincent van Gogh

VI

La pas prin Muzeul de Artă

1. Expoziția

2. Cum organizăm o expoziție

3. Expresivități ale limbajului plastic

4. Recapitulare și evaluare

Competențe
specifice:
1.2; 3.2.

VI. La pas prin Muzeul de Artă

Lecția 1. Expoziția

Vizitând expozițiile de artă din țară și din afara țării, poți descoperi lucruri nebănuite, dacă le privești cu ochiul unui explorator. Ai observat că în spatele fiecărei lucrări de artă sunt povești frumoase, care merită șansa de a fi aflate și apreciate?

Dacă nu ai făcut-o încă, încearcă de acum încolo: să le respecti, să ascuți cu inima ce au de spus, să admiri detaliile și să prețuiești munca celor ce au creat produsele!

A

B

Expoziția de artă este o prezentare organizată într-un spațiu special amenajat (în interior sau exterior), cu scopul de a face cunoscute publicului opere de artă aparținând diverselor genuri.

Există mai multe tipuri de expoziții în muzee și gale-rii, grupate după diferite criterii:

- în funcție de timpul de expunere, sunt expoziții permanente și expoziții temporare; cele din urmă sunt limitate ca perioadă de expunere și, uneori, sunt însoțite de diverse alte manifestări culturale: prezentări de carte, dezbateri tematice, conferințe etc.
- în funcție de locul de organizare, sunt expoziții în interior și expoziții în exterior (fig. A, B, C);
- în funcție de tematică sau de dispunerea artefactelor (obiectele vorbesc de la sine, obiectele compun compoziții, obiectele se lasă găsite etc.).

Aplicații

Realizați la alegere:

- o listă cu expoziții temporare despre care ați auzit sau pe care le-ați vizitat, specificând muzeul/locul în care au fost organizate. Exemplu:
  - Corneliu Baba – *Confesiuni. 1944-1965* (la Muzeul Național de Artă al României)
  - CENTENART – *8 Viziuni asupra României la 100 de ani* (Muzeul de Artă Brașov)
  - *Maestrii artei interbelice românești* în colecțiile Muzeului de Artă Iași
- o fișă de observare a unei expoziții permanente sau temporare în care să se menționeze: numele expoziției, autorul/autorii exponatelor, locul de organizare, scopul expoziției, ce anume v-a impresionat etc.

C

De cele mai multe ori, vizitarea unei expoziții găzduite într-un muzeu sau într-o galerie implică un set de reguli (vezi setul complex de la Palatul Versailles). Pe lângă acestea însă, ar trebui să ne gândim și la ce să facem ca să ne bucurăm de expoziția în sine, înțelegând-o (fig. D, E).

D

Vizitarea unei expoziții înseamnă trecerea informațiilor primite (vizual sau auditiv) prin filtrul propriei experiențe. Așadar:

1. Luați-vă **timp și răbdare** cât cuprinde și dați fiecărui exponat șansa să fie descoperit. Nu intrați într-o expoziție cu gândul de a ieși cât mai repede.
2. Puneți la pachet și multă **liniște**; lăsați privirea să cerceteze în voie toate detaliile. Puteți avea parte de surprize!
3. Acordați-le **spațiu** celor care vă însoțesc (membri ai familiei, colegi, ghidul, alți vizitatori etc.). În felul acesta veți putea privi în ansamblu și veți înțelege mai bine mesajele comunicate prin exponate.
4. **Puneți-vă întrebări, fiți curioși!** Vizitarea unei expoziții este un prilej de învățare, trecând dincolo de orice fel de bariere. (fig. F)

SECTION III

GENERAL VISITOR BEHAVIOUR

ARTICLE 17

In the interests of protecting this historical heritage, of which we are all owners, visitors are asked to refrain from:

1. touching works and decorative items,
2. crossing barriers and ropes delimiting the areas open to visitors,
3. examining works with a magnifying glass,
4. leaning on cases, pedestals and other display items,
5. leaving graffiti, inscriptions, marks or other traces anywhere in the museum,
6. running, shoving, sliding and climbing,
7. impeding the circulation of visitors and blocking passageways or exits, particularly by sitting on the stairs,
8. stepping out onto balconies,
9. lying down on the benches,

E

F

Aplicație

Imaginați-vă că organizați o expoziție. Faceți o listă cu cel puțin trei reguli pe care ați dori ca vizitatorii expoziției voastre să le respecte. Fiți creativi și găsiți o formă cât mai atractivă de prezentare a acestor reguli, astfel încât să atragă atenția și să fie luate în seamă.

VI. La pas prin Muzeul de Artă

Lecția 2. Cum organizăm o expoziție

Organizarea unei expoziții este o experiență unică; de aceea, orice persoană pasionată de pictură, de grafică, de sculptură, de fotografie etc. ar trebui să o încerce.

A realiza o expoziție înseamnă a crede în *ceva* și a vedea acel *ceva* dintr-o altă perspectivă decât au făcut-o ceilalți, deci într-un mod original.

Pașii posibili în organizarea unei expoziții sunt:

- selecția sau alegerea celor mai reușite exponate (fig. A);
- panotarea sau așezarea exponatelor în cadrul salonului expozițional sau în spațiul exterior (fig. B, C);
- mediatizarea evenimentului prin: realizare și distribuție de afișe, de pliante; realizare de anunțuri pe canalele media, pe internet etc. (fig. D).
- vernisajul sau deschiderea oficială a unei expoziții de artă (vernisajul se referă în special la pictură).

A

B

C

D 08 Martie 2017, la ora 15:00,
săliul Centrului de Creație,
tr. Mihai Viteazul Nr. 32

EXPOZIȚIE PERSONALĂ
DE
ARTĂ PLASTICĂ
Brasov, Piața Statului 7
17.V - 17.VI.2017

Aplicație

Organizați o expoziție în școala voastră cu cele mai reușite lucrări realizate în diverse tehnici de grafică și de pictură.

Lecția 3. Expresivități ale limbajului plastic

Vizitează o expoziție de artă și observă la final dacă ai mai multe întrebări decât înainte de a intra. Dacă da, înseamnă că ai fost într-un spațiu viu, cu opere de artă expresive, în care artistul/artiștii ți-au transmis idei și sentimente puternice.

Paul Gauguin,
Autoportret

Vincent van Gogh,
Autoportret

Paul Gauguin, *Peisaj din Arles*

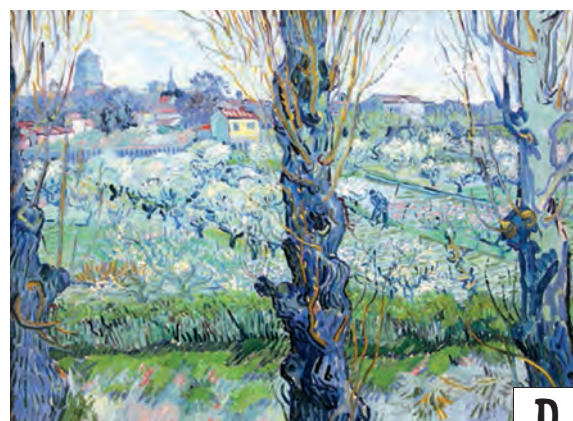
C

Artiștii plastici redau ceea ce observă, gândesc și simt prin intermediul imaginilor artistice, dar felul în care comunică fiecare este foarte diferit.

De exemplu, deși pictorii Paul Gauguin (fig. A) și van Gogh (fig. B) au pictat aceleași peisaje din localitatea Arles, din sudul Franței, tablourile lor nu seamănă. Fiecare are o **expresivitate plastică** aparte (fig. C, D).

Gradul de expresivitate plastică depinde:

- de felul în care sunt folosite elementele de limbaj plastic în conturarea formelor, în redarea volumului, a texturii, a spațiului etc.;
- de felul în care este gândită compoziția;
- de combinația materialelor și a tehnicilor folosite.

Vincent van Gogh, *Peisaj din Arles*

D

Aplicații

1. Privește peisajele de pe această pagină realizate de Paul Gauguin și Vincent van Gogh. Realizează o diagramă Venn cu asemănări și deosebiri.
2. Realizează o compoziție cu același subiect, la alegere, în două tehnici diferite. Spune ce observi.

VI. La pas prin Muzeul de Artă

Punând cap la cap tot ceea ce ai învățat în clasa a VI-a la *Educație plastică* despre elementele de limbaj plastic, despre tehnici de lucru, despre compoziții etc., încearcă să apreciezi expresivitatea și să înțelegi ceea ce vezi într-o operă de artă (fig. A). Construiește-ți părerea folosindu-te de întrebările alăturate.

A

Aplicație

Discută cu colegii despre citatul de mai jos.

Aș da cu bucurie zece ani din viața mea, numai să pot sta în fața acestei picturi încontinuu timp de două săptămâni, având la mine de mâncare doar o coajă de pâine uscată.

– Vincent van Gogh, într-o scrisoare către fratele său, Teo, vorbind despre o pictură a lui Rembrandt.

1

DESCRIE

Cum arată?

Ce anume ți-a atras atenția?

Ce materiale și instrumente au fost folosite?

Ce culori ies în evidență?

2

ANALIZEAZĂ

Lucrarea este armonioasă?

Cum au fost folosite punctul, linia, pata de culoare, valoarea?

3

INTERPRETEAZĂ

Ce simți când privești tabloul?

Care crezi că a fost intenția artistului?

Care crezi că este mesajul?

Care ar putea fi povestea din spate?

Pe ce te bazezi?

4

APRECIAZĂ

În ce constă valoarea operei?

4. Recapitulare și evaluare

1. Amintește-ți ce ai învățat în unitatea tematică *La pas prin Muzeul de Artă*.

De ce organizarea unei expoziții poate fi considerată o experiență unică? Alege răspunsul potrivit pentru tine, dintre răspunsurile formulate mai jos, sau formulează alt răspuns. Discută cu colegii.

- Pentru că este un alt mod de a intra în contact cu alte persoane care au aceeași pasiune.
- Pentru că este o ocazie de a împărtăși idei sub o altă formă decât cea verbală.
- Pentru că orice expoziție seamănă cu o călătorie care ne construiește ca persoane - ne produce bucurie și ne face să ne apreciem munca.

Numele:

Clasa:

2. Selectați, fiecare dintre voi, din mapa personală, două sau trei lucrări realizate pe parcursul anului școlar, care vă sunt foarte dragi și pe care le considerați valoroase. Scrieți titlul și numele, așa cum fac marii artiști, și înrămați-le cu rame făcute prin tehnici care vă plac (fig. A).

Organizați o expoziție a clasei. Invitați profesori, colegi de la alte clase, părinți, bunici, alți membri ai comunității. Dați fiecărui participant mai multe bilețele cu adeziv (*post-it-uri*) și rugați-i să scrie pe ele comentarii, aprecieri sau întrebări și să le prindă în dreptul lucrărilor care le-au atras atenția. Realizați și voi un tur al galeriei și citiți biletele atașate lucrărilor expuse (fig. B). Cum vă simțiți?

Recapitulare finală

Călătoria în lumea fascinantă a artelor plastice se încheie pentru moment. Îți propunem să recapitulezi tot ceea ce ai învățat în acest an școlar, prin **două proiecte** pe care le poți realiza împreună cu colegii.

Proiect de grup nr. 1

Împărțiți-vă în perechi sau în grupuri mici și trageți la sorti bilețele cu cerințe asemănătoare celor de pe această pagină (pe care le pregătiți înainte, împreună). Fiecare pereche/grup va răspunde în scris, pe o coală A5, colorată, la cerința de pe bilet. Întrebările se pot formula pornind de la imaginea de la pagina 77 sau de la alte reproduceri pe care le aveți în sala de clasă.

Uniți bilețelele prin lipire, într-un afiș. Răspunsurile voastre arată cât de bine știți acum să observați și să apreciați o operă de artă.

Ce observi în reproducere?
Ce anume ți-a atras atenția
în primul rând?

Cărei ramuri a artelor plastice
îi aparține lucrarea? În ce gen
poate fi încadrată?
Argumentează răspunsul.

Ce poți spune despre
amestecurile de culori?

Ce instrumente și ce materiale
de lucru crezi că au fost folosite
pentru realizarea ei?

Ce poți spune despre elemen-
tele de limbaj plastic folosite?

Ce mesaj crezi că a vrut
să transmită pictorul?
Argumentează răspunsul.

Apar în imagine contraste de
valoare între lumină și umbră?
Argumentează răspunsul.

Care este centrul de interes?
Ce dorește artistul să comunice
prin intermediul acestuia?

Care axă este dominantă
în această compoziție?

Ce fel de compoziție este?
(Închisă/deschisă, statică/dinamică.)
Argumentează răspunsul.

Ce simți când privești tabloul? Care ar putea fi
povestea din spate? Pe ce te bazezi?

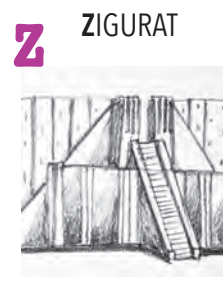
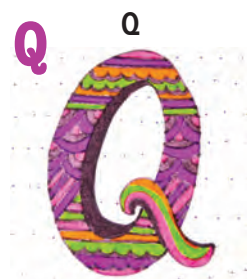
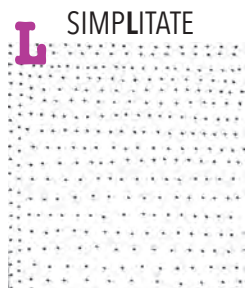
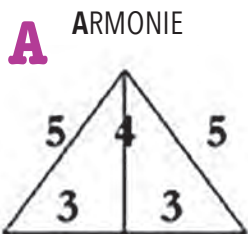
Claude Monet, *Femeie cu umbrelă de soare*

Proiect de grup nr. 2

Criterii de evaluare: folosirea elementelor de limbaj plastic: **4 p**; simboluri reprezentative: **2 p**; originalitate: **2 p**; din oficiu: **2 p**.

Proiect de grup: construiește împreună cu colegii un **poster**, ca un **puzzle-alfabet**. Fiecare va desena simboluri pentru o anume literă (pot fi simboluri reprezentative despre care ai învățat la istorie). Literale alfabetului pot constitui începutul cuvintelor sau parte din acestea. Înainte de realizarea desenelor sau a picturilor, documentați-vă despre subiectul ales.

Acropola – o parte fortificată a unei așezări grecești, situată pe o colină. Incinta ei cuprindea un ansamblu unitar format din palate, temple, statui, altare.

Anemone – plante care cuprind aproximativ 120 de specii de flori; au fost sursă de inspirație pentru pictorul Ștefan Luchian, care le comanda din Italia, pentru a le picta.

Arhitectură sobră – arhitectură lipsită de ornamente de prisos, simplă.

Arles – oraș în Franța, subprefectură a departamentului Bouches-du-Rhône, în regiunea Provența-Alpi-Coasta de Azur. Din februarie 1888 și până în mai 1889, în Arles au lucrat artiștii Paul Gauguin și Vincent van Gogh. Pentru Vincent van Gogh a fost cea mai productivă perioadă din viață.

Baptisteriu – mic edificiu construit lângă o biserică catolică, pentru oficierea botezurilor.

Constructivism – mișcare artistică ce s-a născut în Uniunea Sovietică; reprezintă o nouă estetică, ca un efort de a armoniza arta cu producția industrială, de a-i uni pe intelectuali și pe muncitori, de a șterge granițele dintre muncă și artă.

Cubism – mișcare artistică de avangardă apărută în Europa la începutul secolului XX, caracterizată prin pânze puternic geometrizate, în care perspectiva începe să dispară.

Dadaism – curent artistic nonconformist îndreptat împotriva rutinei în viață, gândire și artă.

Dom – catedrală catolică remarcabilă prin dimensiunile sale și aspectul exterior; element structural arhitectural care este foarte asemănător cu jumătatea unei sfere.

Epoca homerică – perioadă din istoria Greciei antice despre care singurele informații provin din cele două epopei homerice, *Iliada* și *Odiseea*.

Estetică – știință care studiază legile și categoriile artei, considerată ca forma cea mai înaltă de creare și de receptare a frumosului; ansamblu de probleme privitoare la esența artei, la raporturile ei cu realitatea, la metoda creației artistice, la criteriile și genurile artei.

Expresionism – curent artistic modernist, inițial prezent în poezie și pictură, prezent în Germania la începutul secolului XX; este caracterizat de prezentarea lumii din perspectivă strict subiectivă, distorsionată intenționat, pentru a crea momente emoționale care să transmită ideii și stări de spirit.

Fauvism – curent formalist în pictura franceză de la începutul secolului XX, care reprezenta lumea concretă în culori violente, folosind tonuri pure și renunțând la perspectivă.

Futurism – mișcare a modernismului artistic italian, celebrând noua eră a tehnologiei moderne; dinamismul, forța, geometria mașinilor, viteza sunt temele fundamentale prezente în pictură.

Impresionism – curent artistic care își are originile în Franța, unde un grup de pictori resping temele oficiale (istorice, mitologice), adoptând o viziune originală asupra lumii și o tehnică nouă ce constă în pictură în aer liber, fără clarobscur și fără contururi.

Linie modelată – linie de grosimi (valori) diferite, care sugerează, doar prin contur, volumul, relieful, lumina-umbra; este specifică desenului propriu-zis, grafic.

Linie modulată – linie repetată în condiții aproximativ aceleași cu cele menționate anterior; sugerează, prin suprafețe hașurate (valorate), volumul, relieful, lumina-umbra, devenind astfel *modul*; este specifică desenului pictural.

Modernism – mișcare culturală, artistică și ideatică ce include artele vizuale, arhitectura, muzica și literatura, care s-a conturat cu circa trei decenii înainte de anii 1910-1914, când artiștii s-au revoltat împotriva tradițiilor

academice și istorice impuse și considerate standarde ale secolelor anterioare.

Modul – unitate de măsură unică, care prin repetarea sau subîmpărțirea ei ajută la dimensiunarea tuturor elementelor ce alcătuiesc o operă de artă.

Neoclasicism – mișcare în arta plastică, arhitectură și artele decorative ale Europei și Americii de Nord, în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, caracterizată prin rigoarea modelelor caracteristice stilurilor clasice grecesc și roman.

Pictură rupestră – pictură realizată pe stânci, bolovani sau pe pereții și tavanele peșterilor care datează de obicei din preistorie.

Pictor flamand – pictor care face parte din populația de bază a Flandrei; Flandra este o regiune din nordul-vestul Europei, una dintre componentele statului federal Belgia. Actualmente termenul generic Flandra se referă la două entități federale belgiene: Regiunea Flandra și Comunitatea Flamandă, ambele conduse de un singur guvern și parlament, instituții aflate la Bruxelles.

Pointilism (în limba franceză: *pointillisme*, de la point – „punct”), denumit și divizionism – o tehnică introdusă în pictură la sfârșitul secolului al XIX-lea de artiștii francezi Georges Seurat, Paul Signac și alții; constă în folosirea de tonuri pure, juxtapuse, ca elementele unui mozaic, în suprafețe din ce în ce mai mici, pentru a asigura efectul fuziunii culorilor pe retină.

Postimpresionism – termen-umbrelă sub care se grupează pictorii din generația care a urmat după valul de pictori impresionisti; s-au afirmat la granița dintre secolele al XIX-lea și XX, o perioadă de căutare, de tatonări, în care pictorii preiau ideile inovatoare ale impresionistilor și le dezvoltă fiecare într-o manieră proprie.

Prismă optică – piesă de sticlă sau de alt material transparent, mărginită de fețe plane, neparalele (de obicei în formă de prismă triunghiulară), folosită la aparatele optice pentru descompunerea sau reflecția luminii într-un spectru.

Recipient – vas destinat pentru depozitarea și transportarea unui lichid.

Simbolism – mișcare artistică și literară de la sfârșitul secolului al XIX-lea, potrivit căreia valoarea fiecărui obiect și fenomen din lumea înconjurătoare poate fi exprimată și descifrată cu ajutorul simbolurilor.

Soluții estetice – soluții de creare a frumosului.

Suprarealism – curent artistic și literar de avangardă care proclamă o libertate totală de expresie; operele pictorilor suprarealiști sunt explorări ale unei lumi niciodată reprezentate până atunci.

Tahiti – insula principală dintre Insulele Societății și cea mai mare insulă din Polinezia Franceză. Este situată în Pacificul de Sud, având capitala în orașul Papeete.

Tema operei de artă (a tabloului) – ideea principală generală urmărită.

Tușă – urma pe care o lasă pensula atunci când culoarea este pusă pe pânză sau pe o coală de desen.

Vestigii – urme din trecut; rămășițe a ceva vechi, dispărut de mult (și care prezintă o importanță documentară, culturală etc.).

Nike,
Victoria din
Samothrace

Programa școlară poate fi accesată la adresa:
<http://programe.ise.ro>.

*Manualul este prezentat
în variantă tipărită
și în variantă digitală.*

*Varianta digitală are un
conținut similar celei tipărite.*

*În plus, cuprinde o serie de
activități multimedia interactive
de învățare (exerciții interactive,
jocuri educaționale, animații,
filme, simulări).*

Tradiție din 1989

 www.litera.ro

ISBN 978-606-33-3990-5

9 786063 339905